
SANOMALEHTI-OPS

JOHDANTO	2
1. PERUSKOULU	3
OPETUSOHJELMAN AIHEKOKONAISUUDET.....	3
1.1. IHMISENÄ KASVAMINEN	3
1.2. KULTTUURI-IDENTITEETTI JA KANSAINVÄLISYYS	0
1.3. VIESTINTÄ JA MEDIATAITO	1
1.4. OSALLISTUVA KANSALAIKUUS JA YRITTÄJYYS.....	3
1.5. VASTUU YMPÄRISTÖSTÄ, HYVINVOINNISTA JA KESTÄVÄSTÄ TULEVAISUUDESTA	5
1.6. TURVALLISUUS JA LIIKENNE.....	5
2. OPPIAINEET JA SANOMALEHTI	7
2.1. ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS.....	7
2.2. KIELET	18
2.3. MATEMATIIKKA.....	20
2.4. YMPÄRISTÖ- JA LUONNONTIETO.....	22
2.5. BIOLOGIA JA MAANTIETO	23
2.6. FYSIIKKA JA KEMIA	24
2.7. TERVEYSTIETO	25
2.8. USKONTO JA ELÄMÄNKATSOMUSTIETO.....	27
2.9. HISTORIA	28
2.10. YHTEISKUNTAOPPI	30
2.11. KUVATAIDE.....	32
2.13. KOTTIALOUS.....	34
2.14. OPPILAANOHJAUS	35
3.LUKIO	36
3.1. ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS.....	36
3.2. MATEMATIIKKA.....	39
3.3. BIOLOGIA.....	39
3.4. MAANTIETE	40
3.5. FYSIIKKA.....	42
3.6. KEMIA	43
3.7. USKONTO JA ELÄMÄNKATSOMUS.....	44
3.8. FILOSOFIA.....	45
3.9. HISTORIA	47
3.10. YHTEISKUNTAOPPI	48
3.11. PSYKOLOGIA	52
3.12. KUVATAIDE.....	54
3.13. TERVEYSTIETO	56
3.14. OPPILAANOHJAUS	58
3.15. REAALIAINEISTA MONITIETEISESTI.....	59
KIRJALLISUUS:	60
LÄHTEET:	64

JOHDANTO

Hyvä peruskoulun ja lukion opettaja,

Sanomalehti-OPS -vinkikirjaseen on koottu joukko helposti toteutettavia ohjeita siitä, kuinka sanomalehteä voi hyödyntää arjen opetuksessa. Valtaosa opetusvinkeistä on poimittu lukuisista eri Sanomalehti opetuksessa -julkaisuista, joita Sanomalehtien Liitto on tuottanut peruskoulun ja toisen asteen opinahjojen käyttöön. Tämän kokoelman tarkoitus on esitellä niistä muutamia ja innostaa tutustumaan tarkemmin varsinaiseen lähdemateriaaliin.

Perusopetus-osion ensimmäinen luku käsittelee opetusohjelman aihekokonaisuuksia. Näiden aihekokonaisuuksien alle olen pujotellut muutamia, mielestäni mielenkiintoisimpia opetusvinkkejä. Niistä useimmat ovat luonteeltaan monitieteisiä ja soveltuvat toteutettavaksi usean eri oppiaineen tunneilla.

Toinen osio, Peruskoulun oppiaineet ja sanomalehti, on jäsennelty ensinnä oppiaineiden ja toiseksi luokka-asteiden perusteella. Jokaisen osion loppuun olen poiminut Sanomalehtien Liiton tuottamasta opetusmateriaalista sekä ”lyhyitä”, yhden tai useamman oppitunnin mittaisia, että ”pitkiä” projektityyppisiä opetusvinkkejä.

Viimeiseen osioon olen koonnut lukioikäisille soveltuvat opetusvinkit. Lyhyet ja pitkät opetusvinkit löytyvät oppiaineotsakkeen alta. On syytä kuitenkin huomioida, että samoista vinkeistä hyötyvät melko usein sekä äidinkielen että yhteiskuntaopin kuin kuvaamataidonkin lehtorit hieman näkökulmaa vaihtamalla.

Sanomalehtien Liiton julkaisemat Sanomalehti koulussa -tehtävät jakaantuvat tavoitteidensa osalta karkeasti kahteen ryhmään: niihin, joilla opitaan *tuntemaan* mediaa ja niihin jotka opettavat *käyttämään* mediaa opetustavoitteiden saavuttamiseksi. Nämä tehtävät painottuvat jälkimmäisiin, vaikkakin näkökulmien täydellinen erottaminen onkin keinotekoisia.

Seinäjoella 11.5.2009,

Sarianne Keltto, Ilkan ja Pohjalaisen koululinkki

1. PERUSKOULU

OPETUSOHJELMAN AIHEKOKONAISUUDET

Aihekokonaisuudet ovat sellaisia kasvatus- ja opetustyön keskeisiä painoalueita, joiden tavoitteet ja sisällöt liittyvät useisiin oppiaineisiin. Ne ovat kasvatusta ja opetusta eheyttäviä teemoja. Niiden kautta vastataan myös ajan koulutushaasteisiin. (OPS 2004, 38.)

Opetussuunnitelmaa laadittaessa kokonaisuudet tulee sisällyttää yhteisiin ja valinnaisiin oppiaineisiin sekä yhteisiin tapahtumiin, ja niiden tulee näkyä koulun toimintakulttuurissa.

KIRJALLISUUTTA:

Martti Hellström & Tapio Toivanen (toim.) 2008: Virittäydy sanomalehtitaajuudelle. Sanomalehtien Liitto. Vuoden 2004 opetussuunnitelman perusteissa kouluja kehoitetaan eheyttämään opetustaan ja arkeaan seitsemän aihekokonaisuuden osalta. Tämä materiaali on tuotettu tukemaan opettajia tässä haastavassa tehtävässä. Julkaisusta löytyy opettajien avuksi 14 oppimiskokonaisuutta, jotka on rakennettu projekteiksi ja teemapäiviksi.

Julkaistuun liittyvät kalvosarjat löytyvät Sanomalehtien Liiton verkkosivuilta http://www.sanomalehdet.fi/files/20/virittaydy_sl_taa_j_kuvat.pdf

1.1. IHMISENÄ KASVAMINEN

Aihekokonaisuuden tavoitteena on tukea oppilaan kokonaisvaltaista kasvua ja elämän hallinnan kehittymistä. Tavoitteena on luoda kasvu ympäristö, joka tukee toisaalta yksilöllisyyden ja terveen itsetunnon ja toisaalta tasa-arvoon ja suvaitsevaisuuteen pohjautuvan yhteisöllisyyden kehitystä.

KOULULINKIN VINKIT:

- **Hyvä elämä.** Opettaja kertoo tarinan tai kuuntelee laulun ihmisestä, joka on elänyt hyvän elämän.

Tämän jälkeen pohditaan kysymystä, millaisen elämän haluaisin elää. Tehtävät tehdään työryhmissä. Opettaja jakaa ryhmille sanomalehtiä. Seinätila jaetaan eri ikäkausiosastoihin. Oppilaat etsivät lehdestä kuvia, uutisia ym. eri ikäkausista.

tarkastellaan leikkeitä ja keskustellaan, ihmiselämästä. Minkä elämänvaiheen lapset kokevat onnellisimmaksi? Entä onnettomimmaksi?

Laaditaan keskustelujen pohjalta luettelo lasten itse havaitsemista onnellisen elämän rakennusaineista. Tehdään kysely eri-ikäisille ihmisille siitä, mitkä näistä tekijöistä ovat heistä kaikkein tärkeimpiä. (Hellström & Toivanen 2008, 10.)

1.2. KULTTUURI-IDENTITEETTI JA KANSAINVÄLISYYS

Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys -aihekokonaisuuden päämääränä on auttaa oppilasta ymmärtämään suomalaisen ja eurooppalaisen kulttuuri identiteetin olemusta, löytämään oma kulttuuri-identiteettinsä sekä kehittämään valmiuksiaan kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen ja kansainvälisyyteen.

KOULULINKIN VINKIT:

- **Toiset kotimaat.** Yhä useammassa koulussa on siirtolais- tai pakolaislapsia, jotka ovat asuneet nuorempina jossakin toisessa maassa. Käytä heitä resurssina, jotta myös muut lapset oppivat tuntemaan luokkatovereidensa kotimaat sisältäpäin.

Leikkaa lehdestä artikkeleita, kuvia ja karttoja, jotka koskevat luokkasi pakolais- ja siirtolaislasten kotimaita. Anna näiden lasten maustaa lehtijuttuja omilla kokemuksillaan ja kertomuksillaan. (Boije 2005, 17.)

- **Maailma on lehdessä.** Tutkikaa lehdestä, miten ulkomaat ja kansainväliset yhteydet ovat esillä jutuissa, mainoksissa, ilmoituksissa, logoissa jne. Ryhmitelkää aineisto sen mukaan, mistä maista aineisto on, mihin aihepiireihin se liittyy. Piirtäkää kartalle tai kuvioina erilaisten uutisten ja muiden kansainvälisten vaikutteiden tulo Suomeen. (Ops-setti 1994, 8.)

- **Juttumatka maailmalle.** Kootkaa ulkomaan uutisista oma sivu tai lehti. Sijoittakaa jutut maailmankartalle. Miltä alueelta tulee parhaillaan eniten uutisia? Miksi? Pohtikaa, millaista on uutistoimittajan työ kriisialueilla. (Ops-setti 1994, 8.)

- **Urheilun maailma.** Mitä maita, kansoja ja urheilutapahtumien paikkoja on mainittu urheilusivuilla? Sijoittakaa nimet karttaan. Keitä ulkomaalaisia urheilijoita on mainittu? Mistä maista he ovat? Valitkaa joitakin maita ja kerätkää eri lähteistä tietoa niistä. Laatikaa maitten kohdalle karttaanne pieniä tietoisuuksia sikäläisistä oloista. (Ops-setti 1994, 8.)

- **Lehdistötilaisuus.** Valitkaa jokin kansainvälinen uutinen tai uutisaihe ja järjestäkää sen pohjalta lehdistötilaisuus. Suunnitelkaa,

ketkä antavat tietoa - haastateltavat

ketkä keräävät ja muokkaavat tietoa jutuiksi - toimittajat

ketkä kuvaavat tilaisuuden tai hankkivat aiheesta kuvia - lehtikuvaajat

ketkä julkaisevat tietoa - kustantajat. (Ops-setti 1994, 8.)

- **Kenen näkökulma?** Tutkikaa kansainvälistä uutista eri näkökulmasta. Voiko jutusta osoittaa, kenen näkökulmasta se on kirjoitettu (Suomen, Euroopan, länsimaiden, kotikunnan)? Miten juttu muuttuisi, jos näkökulma vaihtuisi? (Ops-setti 1994, 8.)

- **Muiden ja meidän lehdet.** Tutustukaa ulkomaisiin sanomalehtiin ja verratkaa niitä omaan sanomalehteenne. Miten lehdet eroavat ulkoasultaan, rakenteeltaan, sisällöltään? Kootkaa lehtien avulla oma kansainvälinen sivu tai katsaus "Juttumatka maailmalle". (Ops-setti 1994, 8.)

- **Suomen heimot.** Topeliuksen käsityksen mukaan eri heimot poikkesivat toisistaan huomattavasti mm. ulkonäön, tapojen ja elämänlaadun perusteella. Hämäläiset olivat kestävimpiä, mutta hidasjärkisimpiä, karjalaiset tunteellisempia ja uteliaampia. Savolaiset vielä hieman karjalaisiakin

nokkelampia. Pohjalaisena Topelius luonnollisesti nosti oman heimonsa ylitse muiden.

Vieläkö tällaisia asenteita on löydettävissä lehtien artikkeleista ja uutiskielestä? Tarkastelkaa eri puolilla Suomea ilmestyvien lehtien urheilutapahtumien selostuksia. Eroavatko peliselostukset toisistaan Pohjanmaalla ja Savossa?

Seuratkaa oman alueenne lehdistä maakunnallisia ja paikallisia uutisia. Minkälainen kuva niiden perusteella syntyy nykypäivän "heimo-ominaisuuksista"? (Tiitta 1998, 6.)

- **Suomen identiteetti EU-maana.** Topelius halusi, että suomalaiset tulisivat tietoisiksi kansallisuudestaan ja asemastaan maailman kansojen joukossa. Lehdissä Suomea verrataan usein erityisesti muihin EU:n jäsenmaihin. Minkälaisen kuvan lehdet antavat Suomesta EU:n jäsenmaana ja suomalaisista EU:n muihin kansalaisiin verrattuna? (Tiitta 1998, 7.)

- **Yleisönosaston huoli.** Sanomalehtien yleisönosastoissa kirjoittavat purkavat usein huoltaan maailman menosta. Etsikää kirjoituksia, joiden aihepiiri liittyy jollain tavalla kansallisen identiteetin säilymiseen. (Tiitta 1998, 7.)

1.3. VIESTINTÄ JA MEDIATAITO

Viestintä- ja mediataito -aihekokonaisuuden päämääränä on kehittää ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja, edistää median aseman ja merkityksen ymmärtämistä sekä kehittää median käyttötaitoja. Viestintätaidoista painotetaan osallistuvaa, vuorovaikutuksellista ja yhteisöllistä viestintää. Mediataitoja tulee harjoitella sekä viestien vastaanottajana että tuottajana.

KOULULINKIN VINKIT:

- **Koulumatkan viestit kuriin.** Oppilaat saavat kotitehtäväksi kirjata ylös kaikki erilaiset viestit, jotka odottavat heidän koulumatkansa varrella: mainostekstit, lööpit, liikkeiden nimet, bussissa vastapäätä istuvan henkilön sanomalehden teksti, vaatteiden logo jne. Luokassa käydään läpi koulumatkojen viestejä. Kootaan taululle, missä kaikkialla viesteihin on törmätty. Keskustellaan, mitkä viesteistä tiedostetaan parhaiten ja mitkä vaikuttavat salakavalimmin. Onko joku mainos saanut sinut ostamaan jotain? (Leppäjärvi 2005, 35.)

- **Miesten vai naisten lehti?** Tutkikaa lehdestä, miten eri sukupuolet ovat esillä. Mitä aihepiirejä käsittelevissä jutuissa ovat miehet enemmän esillä, entä naiset? Onko lehti ottanut erikseen huomioon nais- ja mieslukijat? Tutkikaa myös kuvitusta eri

sukupuolten kannalta. Tutkikaa mainoksia sukupuoliroolien kannalta. (Ops-setti 1994, 13.)

- **Miten eri-ikäiset ovat esillä?** Tutkikaa lehdestä, miten eri-ikäiset ihmiset ovat mukana tai esillä uutisissa, mainoksissa ja ilmoituksissa. Tutkikaa, miten perhe on esillä mainoksissa. Tutkikaa samoin lehtikuvien ihmisiä. (Ops-setti 1994, 13.)

- **Tiedotus- ja uutisointiharjoitus.** Luokka jaetaan ryhmiin. Ryhmien tehtävänä on keksi kuvitteellinen tapahtuma tai tuote, jolle he haluavat julkisuutta. Ryhmät suunnittelevat aiheen ympärille lyhyen tiedotustilaisuuden muille luokan oppilaille. Kunkin ryhmän tiedotustilaisuuden uutisoinnista vastaa toinen ryhmä, joka tekee uutisen tiettyyn välineeseen. Myös kuvitusta on pohdittava. Jutut

käydään läpi ja kukin ryhmä kertoo alkuperäisen tavoitteensa. Keskustellaan, mistä näkökulmasta toimittajaryhmä aiheuttaa lähestyi, missä suhteessa tuo näkökulma oli tiedottajaryhmän tavoitteisiin sekä miten ryhmät onnistuivat tavoitteissaan. Ja ennen kaikkea, miltä molemmista osapuolista tuntui. (Leppäjärvi 2005, 31.)

- Mitkä ovat minun uutiskriteerini? Oppilaat ympyröivät päivän lehdestä juttuja, jotka he lukisivat alusta loppuun. Oppilaat pohtivat, mitä uutiskriteerejä heidän valitsemansa jutut täyttävät. Keskustellaan luokassa, mitkä uutiskriteerit kunkin oppilaan kohdalla korostuivat ja pohditaan, mitä nämä valinnat kertovat oppilaan mediankäytöstä. Oppilas tekee harjoituksen pohjalta kirjallisen analyysin itsestään median käyttäjänä. Mikä minua kiinnostaa, kuinka paljon kyseenalaistan vastaanottamaani tietoa ja miten voisin käyttää mediaa entistä monipuolisemmin. (Leppäjärvi 2005, 34.)

- Mitä kuva minussa herättää? Näytetään oppilaille 1-5 kuvaa, joiden aiheina on ajankohtaisia tapahtumia, ihmisiä ja ilmiöitä. Oppilaat katsovat kutakin puoli minuuttia, jonka jälkeen he kirjoittavat kunkin kuvan kohdalle spontaaneja assosiaatioita. Pohditaan yhdessä, mistä assosiaatiot johtuvat. Ovatko ne yhteisiä, ristiriitaisia, henkilökohtaisia?

- Päiväkirja omasta mediankäytöstä. Oppilaat pitävät viikon verran päivittäin päiväkirjaa omasta median käytöstään: mitä he seuraavat tiettyinä päivinä, mitkä viestit/uutiset jäivät erityisesti mieleen, mietityttiäkö tai keskusteluttiko jokin viesti heitä. Oppilaat lukevat 1-3 luokkakaverinsa päiväkirjoja ja keskustelevat niistä keskenään. Pohditaan luokassa, mitä päiväkirjan pito opetti omasta mediankäytöstä. Keskustellaan päiväkirjoista nousseista huomioista.

Lopuksi oppilaat ottavat toisen roolin (esim. eri uskontokunnan tai kansalaisuuden edustajan) ja miettivät, miten he näkevät kuvan tämän näkökulmasta. (Leppäjärvi 2005, 34.)

- Miltä mainoksen ihmiset näyttävät? 1920-luvulla arvostettiin "tieteellisiä" näkemyksiä siitä, miltä miehen tai naisen tuli näyttää sopiakseen mainokseen. Enemmän kuin psykologiset tai muutkaan tieteelliset seikat sopivuuteen vaikutti kuitenkin muoti ja yleiset mieltymykset.

Kerätkää ajankohtaisista mainoksista ihmisten kuvia. Ryhmitelkää niitä eri tavoin: esim. sukupuolen, iän, ammatin, siviilisäädyn ja mainostettavien tuotteiden mukaan. Tutkikaa, näyttäisikö olevan jonkinlaisia yhteisiä sanattomia sopimuksia siitä, millainen on mainokseen sopiva nais- tai miestyppi. Millaisia miehiä ja naisia mainoksiin on kelpuutettu? Eroavatko naimisissa olevat naimattomista? Millaisia vanhoja, millaisia nuoria ihmisiä mainoksissa on? Millaisia ovat mainosten lapset? Eroavatko erilaisia tuotteita mainostavat ihmiset toisistaan? Pohtikaa ulkonäön eroavuuksien ja samankaltaisuuksien syitä. Esitelkää havaintonne perusteluineen muille. (Tani 2002, 37.)

KIRJALLISUUS:

Ilmoitus sanomalehdessä. Tarkoitettu ensisijaisesti lukion ja toisen asteen opettajille, mutta soveltaen tehtäviä voi käyttää myös yläasteella. Kirjoittaja Leena Tani. 1992.

Juttutuulella-aineisto. Aineisto sisältää 21 erilaista sanomalehtiin liittyvää tehtävää, jotka on suunniteltu käytettäväksi lähinnä perusopetuksen 7.–9. luokilla. Soveltuvien osien lisäksi myös muilla luokka-asteilla.

<http://www.sanomalehdet.fi/files/21/Juttutuulella.pdf>

Tullaan juttuun - Sanomalehtitehtäviä alakouluille. Julkaisu koostuu valmiista alakoulun opettajille ja oppilaille suunnatuista moniste/kalvopohjista sekä taustamateriaalista, jossa selvennetään tärkeimpiä käsitteitä. 28 sivua.

http://www.sanomalehdet.fi/files/26/Tullaan_juttuun.pdf

1.4. OSALLISTUVA KANSALAIKUUS JA YRITTÄJYYS

Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys -aihekokonaisuuden päämääränä on auttaa oppilasta hahmottamaan yhteiskuntaa eri toimijoiden näkökulmista ja kehittää osallistumisessa tarvittavia valmiuksia sekä luoda pohjaa yrittäjämäisille toimintatavoille. Koulun oppimiskulttuurin ja toimintatapojen tulee tukea oppilaan kehittymistä omatoimiseksi, aloitteelliseksi, päämäärätietoiseksi, yhteistyökykyiseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi sekä tukea oppilasta muodostamaan realistinen kuva omista vaikutusmahdollisuuksistaan.

KOULULINKIN VINKIT:

- **Yritykset näkyvät lehdessä.** Silmäilkää päivän lehteä ja tutkikaa, mitä yrityksiä lehden jutuissa ja ilmoituksissa on mainittu. Mitkä niistä ovat tuttuja ja mitkä vieraita? Millaisia tavaroita tai palveluita ne tarjoavat? (Ops-setti 1994, 16.)

- **Oma ilmoitussivu.** Kootkaa yritys ilmoituksista oma ilmoitussivunne. Valinnan perusteina voivat olla esimerkiksi kiinnostavuus, tärkeys (paikkakunnalle tai yleisesti), paikallisuus, tuttuus tai vieraus tai aihepiiri. (Ops-setti 1994, 16.)

- **Työhön yrityksiin.** Tutkikaa työpaikkailmoituksia sanomalehdestä ja internetistä. Selvittäkää, missä yrityksissä on työtä tarjolla. Esitelkää,

Missä yrityksissä ja millaista työtä?

miten pitkäksi aikaa?

mitä vaatimuksia esitetään?

miten työnhakija ottaa yhteyttä yritykseen?

mitä kysymyksiä haluaisitte esittää yritykselle?

Valitkaa yksi ilmoitus ja kirjoittakaa sen pohjalta työpaikkahakemus.

- **Jutusta sisään yritykseen.** Valitkaa jokin yritystä käsittelevä lehtijuttu. Lukekaa juttu ja käyttäkää sitä pohjana tutustuessanne yritykseen. Laatkaa kysymyksiä omistajalle ja johtajalle; haastatelkaa työntekijöitä ja asiakkaita; tutustukaa yrityksen

tiloihin; tutkikaa, miten yritys tiedottaa ja markkinoi; ottakaa selvää, miten yrityksen tuotteet kuljetetaan käyttäjille; ja millainen tuote on viimeisimmässä ympäristössään. Kootkaa tulokset reportaasiksi. (Ops-setti 1994, 16.)

- **Yrittäjäksi?** Valitkaa lehdestä kiinnostavia yritysjuuttuja ja yritysten ilmoituksia. Tutkikaa aineistoa sillä mielellä, että ryhtyisitte itse yrittäjäksi. Minkä yrityksen näistä valitsisitte? Pohtikaa, millaisia vaatimuksia yrittäjäyys asettaa ammatillisesti, henkilökohtaisesti ja taloudellisesti. Millaisia riskejä joudutaan ottamaan? Mikä on työmäärä ja palkka?

- **Ennen ja nyt.** Tutkikaa sanomalehteä apuna käyttäen, mitä nykyisiä yrityksiä ei ollut 20, 50 tai 100 vuotta sitten. Miksi ei? Mitkä nykyisistä yrityksistä ovat ehkä tarpeettomia tulevaisuudessa? Laatikaa mainos, ilmoitus tai uutinen tulevaisuuden yrityksestä

1.5. VASTUU YMPÄRISTÖSTÄ, HYVINVOINNISTA JA KESTÄVÄSTÄ TULEVAISUUDESTA

Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta -aihekokonaisuuden päämääränä on lisätä oppilaan valmiuksia ja motivaatiota toimia ympäristön ja ihmisen hyvinvoinnin puolesta. Perusopetuksen tavoitteena on kasvattaa ympäristötietoisia, kestävään elämäntapaan sitoutuneita kansalaisia. Koulun tulee opettaa tulevaisuusajattelua ja tulevaisuuden rakentamista ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäville ratkaisuille.

KOULULINKIN VINKIT:

- **Tavaroiden ikä.** Arvioikaa joistakin lehdessä mainostetuista tavaroista, mikä on niiden käyttöikä. Mitkä tavarat ovat käytössä 5/10/20/50 vuoden kuluttua? Lajitelkaa ilmoitukset arvioimanne käyttöiän mukaan. Mitä eroja on tavararyhmittäin? Miten tuotteen käyttöikää voitaisiin pidentää? (Ops-setti 1994, 10.)

- **Ekomainokset.** Tutkikaa, miten ekokulttuuri näkyy toisaalta mainoksen ihmiskuvissa, tarinoissa ja visuaalisessa asussa, toisaalta argumentoinnissa ja suostuttelumääritelmässä. Arvioikaa ekoasenteen luotettavuutta: onko ekologisuus vain (muodikasta) pintaa, myyntikeino vai välittömän hyödyn tavoittelua syvällisempi asenne? Perustelkaa mielipiteenne. (Tani 2002, 39.)

KIRJALLISUUS

Ilmoitus sanomalehdessä. Tarkoitettu ensisijaisesti lukion ja toisen asteen opettajille, mutta soveltaen tehtäviä voi käyttää myös yläasteella. Kirjoittaja Leena Tani. 1992.

1.6. TURVALLISUUS JA LIIKENNE

Turvallisuus ja liikenne -aihekokonaisuuden päämääränä on auttaa oppilasta ymmärtämään turvallisuuden fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ulottuvuuksia sekä opastaa vastuulliseen käyttäytymiseen. Perusopetuksen tulee antaa oppilaalle ikäkauteen liittyvät valmiudet toimia erilaisissa toimintaympäristöissä ja tilanteissa turvallisuutta edistäen.

KOULULINKIN VINKIT:

- **Näin liikutaan.** Leikatkaa lehdistä liikennekuvia. Miten kuvissa liikutaan: jalan, autolla, pyörällä, junalla, bussilla, lentäen? Kootkaa näistä seinälle kuvakoosteita. Millaista liikkuminen on kuvissa: helppoa, turvallista, vaarallista, nopeaa, hidasta, kuntoa parantavaa? Pohtikaa erilaisten liikkumistapojen yleisyyttä ja merkitystä. (Ops-setti 1994, 11.)

- **Seurataan liikennettä.** Kootkaa esimerkiksi viikon sanomalehdistä liikennejutut. Ryhmitelkää juttuja aiheittain tai muun periaatteen mukaan:

jalan-autolla-junalla-laivalla-lentäen...

onnettomuudet- sujuva liikenne-
ruuhkaliikenne...

omalla paikkakunnalla- läänissä- Suomessa...

Esitelkää viikkokatsaus. Mitä aiheita on eniten? Mitä kysymyksiä tai ongelmia käsitellään? Mitä jutuista voisi päätellä? (Ops-setti 1994, 11.)

- **Auto ajoi... jalankulkija käveli...** Poimikaa lehdestä uutinen liikenneonnettomuudesta ja tutkikaa sitä eri näkökulmista.

Liikennesäännöt: Mitä sääntöjä tapaukseen voi soveltaa? Mitä sääntöjä on ehkä rikottu?

Vastuu ja virheet: Mitä uutisessa on sanottu niistä? Mitä on jätetty sanomatta? Miksi? Mitä ehkä seuraa tämän jälkeen?

Kertokaa tapahtumasta jonkin asianosaisen näkökulmasta. Piirtäkää kuva tai sarjakuva onnettomuustilanteesta. (Ops-setti 1994, 11.)

2. PERUSKOULUN OPPIAINEET JA SANOMALEHTI

2.1. ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS

1.-2. luokka

Oppilas tottuu vuorovaikutustilanteisiin, oppii kysymään ja vastaamaan sekä kertomaan omia tietojaan, kokemuksiaan ja ajatuksiaan. Hän kehittää kielellistä ja fyysistä kokonaisilmänsuaan. Oppilas kehittää luku- ja kirjoitustaitoaan, myös medialukutaitoaan, sekä viestintävalmiuksiaan tietoteknisessä oppimisympäristössä. Hän tarkkailee itseään lukijana ja kirjoittajana. Oppilas tutustuu kirjoitettuun kielimuotoon, hänen sana- ja ilmaisuvarastonsa ja mielikuvituksensa rikastuvat. Oppilas opettelee valitsemaan itseään kiinnostavaa luettavaa ja lukee lukutaitoaan vastaavia kirjoja. Oppilas tottuu siihen, että teksteistä puhutaan myös käyttämällä sellaisia käsitteitä kuten äänne, kirjain, tavu, sana, lause, lopetusmerkki, otsikko, teksti ja kuva.

LYHYET VINKIT:

- **Erisnimet.** Etsi lehdestä viisi etunimeä, sukunimeä, urheiluseuran nimeä sekä kaupunkien, kuntien, järvien tai valtioiden nimeä. Kirjoita ne vihkoosi isolla alkukirjaimella, käytä luettelossa pilkkua.

- **Eri-ikäisten mediankäyttö.** Haastattele kotona äitiäsi, isääsi, pikku- tai isosisartasi tai isovanhempiasi ja kysy heiltä, mikä on heidän mielestään päivän kiinnostavin lehtijuttu. Pyydä heitä perustelemaan valintansa. Oletko heidän kanssaan samaa mieltä?

- **Oma etusivu.** Kootkaa sanomalehtileikkeistä ryhmissä oma etusivu. Etusivu on lehden

parasivuvu, jossa esitellään lehden tärkeintä ja mielenkiintoista sisältöä. Useissa lehdissä sieltä löytyy juttuvinkkien lisäksi mainoksia. Tehkää tästä sivusta itsenne näköinen ja leikatkaa A3-paperille paloja itseänne kiinnostavista jutuista. Valitkaa myös kuvitus mielenne mukaan. Etusivulla voi käyttää myös piirroksia.

- **Lehtikuva.** Tutkikaa lehtikuvaa tarkoin luokassa. Kuvasta voi tutkia tilannetta, ympäristöä, ihmisiä, kuvaajan paikkaa, kuvan tärkeintä asiaa, ulkopuolelle jääviä asioita, kuvan kokoa ym. (Opsetti 1994, 29.)

- **Tarkemmin tutuista lehdistä.** Käydään läpi luokassa, moneenko sanomalehteen oppilaat ovat törmänneet ja nimetään lehtiä taululle. Oppilaat kertovat myös, missä päin Suomea ovat lehteä lukeneet. Huomataan sanomalehden tärkein uutiskriteeri eli paikallisuus. Jaetaan lehtiä eri luokkiin: paikallislehti, maakuntalehti, valtakunnallinen lehti. Keskustellaan, mitä tapahtuisi, jos meillä olisi vain yksi sanomalehti. (Leppäjärvi 2005, 11.)

- **Metakognition kehittäminen I.** Keskustellaan sanomalehden lukemisesta: miksi oppilaat lukevat/eivät lue sanomalehteä, mitä he lukevat/eivät lue sanomalehdestä ja miksi lukevat/mikseivät lue, mistä asioista he ovat kiinnostuneita, miksi ovat/mikseivät ole (Iiskala 1999, 10.)

- **Metakognition kehittäminen II.** Oppilaat lukevat päivän sanomalehteä ja etsivät sieltä omasta mielestään

- a) kiinnostavimman jutun,
- b) tylsimmän jutun,
- c) tärkeimmän jutun,
- d) turhimman jutun,
- e) ystävästään kiinnostavimman jutun ja perustelevat

vastauksensa kohdissa a) - e).

Oppilaat kirjoittavat ennen tehtävän alkua nimensä paperilapuille, jotka sekoitetaan ja jaetaan oppilaille. Oppilas tekee tehtävän e) siitä oppilaasta, jonka nimi lukee saamassaan paperilapussa. Jokaisen kohdan valinnoista keskustellaan. (Iiskala 1999, 10.)

- **Metakognition kehittäminen III.** Oppilaat valitsevat sanomalehdestä mielestään kiinnostavimman jutun ja kirjoittavat siitä lyhyen kertomuksen. Jos oppilas valitsi kiinnostavimmaksi jutuksi esimerkiksi jääkiekkouutisen, oppilas kirjoittaa, miksi valitsi jääkiekkouutisen (esimerkiksi koska kävi katsomassa jääkiekko-ottelun), jonka jälkeen hän pohtii, miksi kävi katsomassa jääkiekko-ottelun, jonka hän taas perustelee jne.

Näin oppilas pyrkii tekemään mahdollisimman pitkän ketjun. Jokaisesta perustelusta voidaan myös antaa yksi piste ja lopuksi voidaan laskea perustelujen yhteispistemäärä. Perustelujen tulee kuitenkin olla järkeviä.

Esimerkiksi: Minusta kiinnostavin juttu oli TPS:n ja HIFK:n välinen jääkiekko-ottelu,

koska kävin eilen katsomassa ottelun (1 piste),

koska pelaan itsekin jääkiekkoa (1 piste), jne. (Iiskala 1999, 11.)

- **Metakognition kehittäminen IV.** Oppilaat leikkaavat eri sanomalehdistä kiinnostavimpia tai itseään parhaiten kuvaavia asioita ja rakentavat niistä mieleisensä 'taulun' paperille.

Oppilas kertoo esimerkiksi pienryhmälle 'taulustaan' (esimerkiksi miksi valitsi siihen tiettyjä asioita). 'Taulut' voidaan myös vaihtaa nimettöminä, jolloin luokan jokainen oppilas analysoi yhden 'taulun' (esimerkiksi mitä 'taulu' kertoo sen tekijästä). Korostetaan positiivisia asioita. 'Taulun' tekijä perustelee, miksi valitsi tietyt asiat 'tauluun' ja vertaa luokkatoverinsa analysointia omaan perusteluunsa. (Iiskala 1999, 11.)

- **Kuva pala palalta.** Lehtikuva peitetään pahvista tehdyillä palapelinpalasilla. Kuvan päältä poistetaan

yksi pala kerrallaan ja oppilaat yrittävät arvata, mitä kuva esittää. Joka arvauksen yhteydessä oppilaat kertovat, mistä päättelevät kuvan esittävän arvaamaansa asiaa. Mitkä tekijät kuvassa siis antoivat arvaukseen johtavia vihjeitä?

Kun oppilas on arvannut kuvan sisällön, hän kertoo ratkaisevan vihjeen/ratkaisevat vihjeet arvaukseensa. Mikäli oppilaat arvaavat kuvan sisällön ennen kuvan lopullista paljastumista, palapelinpaloja voidaan silti poistaa yksitellen ja tarkastella, mitä lisäinformaatiota kuvasta jatkuvasti paljastuu. (Iiskala 1999, 11.)

- Olemmaset asiat. Oppilaille näytetään piirtoheittimellä jokin sanomalehden teksti (esimerkiksi eläinaiheinen). Oppilaita pyydetään lukemaan teksti, ja heille kerrotaan opettajan tekemän lukemisen jälkeen tekstistä kysymyksiä. Opettaja tekee esimerkiksi seuraavia kysymyksiä: Mitä tekstistä jäi mieleen? Mikä tekstissä oli tärkeintä ja miksi? jne. Samalla kalvolta alleviivataan

tärkeitä asioita ja keskustellaan, miksi juuri ne asiat ovat tärkeitä eivätkä jotkin muut (otetaan esimerkkejä vähemmän tärkeistä asioista ja pohditaan niitä suhteessa tärkeisiin). Pääasioiden löytämisen taitoa pyritään myöhemmin siirtämään myös oppikirjan teksteihin. (Iiskala 1999, 13.)

- Sanaleikkitehtäviä.

1. Katsokaa sanomalehden otsikkoja. Rakentakaa uusia, hauskoja otsikoita sanoilla, jotka kaikki alkavat samalla kirjaimella. Esimerkiksi Nälkäiset näädät näykkivät näkkileipää ym.
2. Poimikaa sanoja otsikoista. Rakentakaa sanoista ketju vaihtamalla aina yksi kirjain. Kuinka pitkälle pääsette? Esim. tuoli - huoli - nuoli - nuori - vuori - kuori -
3. Kirjoittakaa nimetön kirje otsikoista leikattujen kirjaimien avulla. (Pehkonen ym. 2005, 29.)

KIRJALLISUUS:

Tiedätkö, että tiedät? Harjoituksia 3.–6. -luokkalaisten oppilaiden metakognitioiden kehittämiseksi sanomalehtiopetuksessa. 1999.

http://www.sanomalehdet.fi/files/31/tiedatko_etta_tiedat.pdf

Tullaan juttuun - Sanomalehtitehtäviä alakouluille. Julkaisu koostuu valmiista alakoulun opettajille ja oppilaille suunnatuista moniste/kalvopohjista sekä taustamateriaalista, jossa selvennetään tärkeimpiä käsitteitä. 28 sivua.

http://www.sanomalehdet.fi/files/26/Tullaan_juttuun.pdf

3.-5. luokka

Oppilas oppii erilaisissa viestintätilanteissa aktiivisen kuuntelijan ja viestijän taitoja. Hän rohkaistuu osallistumaan keskusteluihin ja ottaa vastaanottajaa huomioon. Oppilas oppii toimimaan tekstiympäristöissä, joissa sanat, kuvat ja äänet ovat vuorovaikutuksessa. Oppilas oppii lukemaan erilaisia

tekstejä ja tottuu tarkkailemaan itseään lukijana. Hän tutustuu erilaisiin lukutapoihin ja harjaantuu käyttämään luetun ymmärtämistä parantavia strategioita. Hän oppii valitsemaan luettavaa eri tarkoituksiin ja ilmaisemaan tekstien herättämiä ajatuksia. Oppilas oppii rakentamaan suullisia ja kirjallisia tekstejä. Sanavarasto laajenee, hän oppii tuottamaan tekstiä tekstinkäsittelyohjelmalla ja käyttämään viestinnän välineitä. Oppilas lukee monipuolisesti ja oppii valitsemaan itselleen kiinnostavaa ja sopivaa luettavaa. Hän oppii perustietoja mediasta ja hyödyntää viestintävälineitä tavoitteellisesti

LYHYET VINKIT:

- **Erisnimet.** Etsi sanomalehdestä erisnimiä. Löydätkö kaksi jokaiseen ryhmään?

- a. etunimiä
- b. sukunimiä
- c. kaupunkeja, kuntia
- d. katuja
- e. valtioita
- f. paikkoja, kyliä
- g. vesistöjä
- h. eläinten nimiä (Pehkonen ym. 2006, 16.)

Muita erisnimiä: yhdistykset, kirjat, TV-ohjelmat, rakennukset, yritykset jne.

- **Murre.** Valitse ilmoitus tai uutinen ja kirjoita se kotipaikkasi murteella. (Pehkonen ym. 2006, 16.) Miten ilmoituksen tai uutisen sävy muuttuu murteellisena? Miksi lehdessä käytetään yleiskieltä? Millaiseen aiheeseen murre sopisi sanomalehdessä?

- **Sitaatit.** Etsi lehdestä juttu, jossa on haastateltu jota kuta henkilöä.

- a. Alleviivaa jutusta kaikki ne lauseet, jotka ovat haastateltavan sanomia.

b. Mistä tietää, mikä on haastateltavan itse sanomaa ja mikä toimittajan laatimaa tekstiä?

c. Millaisilla välimerkeillä ne erotetaan sanomalehden tekstissä? (Pehkonen ym. 2006, 16.)

Vuorosanojen välimerkkien harjoittelua: muunnetaan ajatusviivoin kirjoitettu lyhyt haastattelu lainausmerkeillä kirjoitetuksi.

- **Tietokilpailu.** Laadi lehdestä viisi kiperää tietokilpailukysymystä. Anna ne parin ratkottavaksi. (Pehkonen ym. 2006, 16.)

Tiedonetsintäkilpailu ryhmien kesken, opettaja tuomari.

- **Haastattelu.** Suunnittele ja kirjoita kysymykset haastatteluun, jossa aiheena on valitsemasi henkilön harrastus, työ tai tapahtuma. Haastattele. Kirjoita vastaukset muistiin. Kysy myös ne asiat, jotka tulevat haastattellessa mieleesi valmiiden kysymysten lisäksi.

Kirjoita haastattelusta juttu. Huolehdi, että haastateltavan sanomat asiat erottuvat kirjoituksessa selvästi. (Pehkonen ym. 2006, 16.)

- **Eri-ikäisten mediankäyttö.** Haastattele kotona äitiäsi, isääsi, pikku- tai isosisartasi tai isovanhempiasi ja kysy heiltä, mikä on heidän

mielestään päivän kiinnostavin lehtijuttu. Pyydä heitä perustelemaan valintansa. Oletko heidän kanssaan samaa mieltä?

- **Oma etusivu.** Kootkaa sanomalehtileikkeistä ryhmissä oma etusivu. Etusivu on lehden paraatisivu, jossa esitellään lehden tärkeintä ja mielenkiintoista sisältöä. Useissa lehdissä sieltä löytyy juttuvinkkien lisäksi mainoksia. Tehkää tästä sivusta itsenne näköinen ja leikatkaa A3-paperille paloja itseänne kiinnostavista jutuista. Valitkaa myös kuvitus mielenne mukaan. Etusivulla voi käyttää myös piirroksia.

- **Sarjakuvasankarit kohtaavat.** Valitkaa pienissä ryhmissä sanomalehden sarjakuvasivulta suosikkihahmonne. Suunnitelkaa, mitä tapahtuu, kun sarjakuvasankarit kohtaavat toisensa ja tehkää siitä näytelmä.

- **Arvausleikki.** Oppilaat valitsevat sarjakuvasivulta jonkin hahmon ja esittävät sitä vuorollaan luokan edessä. Muut oppilaat arvailevat, mikä sarjakuvahahmoista on kyseessä.

- **Luetun ymmärtäminen.** Valitaan tarkasteluun oppilaita kiinnostavia lehtijuttuja. Pohdiskelkaa vastauksia kysymyksiin miksi, mitä merkitystä, miksi tärkeää, miksi juuri nyt, mihin liittyy, kenen tai minkä takia, miten vaikuttaa minuun/meihin/paikkakuntaan/kouluun. (Ops-setti 1994, 29).

- **Uutinen historian kirjoihin.** Poimikaa ja tutkikaa uutisia, jotka voisivat jäädä historiankirjaan. Kirjoittajaa omaan päiväkirjaanne, mitä lehden mukaan maailmassa on juuri nyt tapahtunut tai tapahtumassa. Kirjoittakaa uutisesta omaan historiankirjaanne pieni kappale tai piirtäkää kuva. (Ops-setti 1994, 30.)

- **Viesti sota-alueelle.** Valitkaa jokin uutinen kriisi- tai sotatoimialueelta. Keskustelkaa, millaista elämä voi nyt olla alueella. Laatikaa viesti alueen koululaiselle.

- **Vanhat lehdet vastaan uudet lehdet.** Vertaillkaa vuosien takaisten ja uusien lehtien kieltä. Etsikää esimerkkejä kielen kehityksestä ja "nykykielestä" halki vuosikymmenten. (Ops-setti 1994, 30.)

- **Sanomalehti suurennuslasin alle.** Etsikää erilaisia lyhenteitä, sivistyssanoja, yksiköitä, ammattinimikkeitä, paikkoja, järjestöjä, seuroja. Ottakaa selville, mitä ne tarkoittavat. (Ops-setti 1994, 30.)

- **Mitä tässä on minulle?** Tutkikaa päivän lehdestä, mitä itsellenne tarpeellisia tietoja siinä on. Pohtikaa, mistä saatte aiheesta lisätietoja. (Ops-setti 1994, 30.) Kirjoittakaa palautekirje lehden toimitukselle.

- **Uutisen paikka ratkaisee.** Etsitään päivän lehdestä tärkein uutinen eli pääuutissivun pääuutinen. Pohditaan, miksi juuri tämä on valittu tärkeimmäksi. Oppilaat miettivät, minkä itse olisivat valinneet pääuutiseksi. Mietitään, miten suhtautuminen uutiseen olisi muuttunut, jos sitä ei olisi julkaistu lainkaan tai se olisi siirretty oman osastonsa viimeiselle sivulle. (Leppäjärvi 2005, 11.)

- **Kuvalle teksti.** Valitaan sanomalehdestä tai aikakauslehdestä kuva, joka jaetaan tai heijastetaan oppilaille. Oppilaat tekevät kuvalle kuvateksti ja/tai otsikon. Kirjoitetaan ne taululle. Arvioidaan yhdessä niiden informatiivisuutta ja yhteyttä kuvaan. Keskustellaan siitä, miten erilainen teksti vaikuttaa kuvaan ja miten kuva puolestaan maalaa sanoille mielikuvia ja merkityksiä. (Leppäjärvi 2005, 29.)

- **Miksi ilmoituksia ja mainoksia?** Sanomalehdissä julkaistaan ilmoituksellista ja toimituksellista aineistoa. Ilmoittajan pitää maksaa

ilmoituksesta. Valitse tähän yksi ilmoitus ja kirjoita alle, mitä sellaista siinä on, jota jutuissa ei yleensä ole. Pohdi myös, mitä eri osapuolet ilmoituksista hyötyvät? Miksi sanomalehti julkaisee ilmoituksia, miksi ilmoittajat haluavat julkisuutta, mitä lehdenlukijat ilmoituksista hyötyvät? (Juttutuulella 2004.)

- **Käsittekartta uutisesta.** Oppilaat tekevät valitsemastaan sanomalehden tekstistä 'käsittekartan'. Oppilaat ympyröivät tekstistä tärkeitä sanoja, leikkaavat ne lehdestä ja hahmottelevat sanojen järjestystä paperille (miten sanat liittyvät loogisesti toisiinsa). Sanat yhdistetään viivoilla toisiinsa, tarvittaessa viivoille kirjoitetaan tekstiä,

esimerkiksi verbillä kuvataan sanojen välisiä suhteita. 'Käsittekarttoja' verrataan toisiinsa. Pohditaan, miten 'käsittekartat' helpottavat pääasioiden muistamista tekstistä. Ennen omien 'käsittekarttojen' tekemistä voidaan tehdä yhdessä yksi 'käsittekartta' edellä mainitulla tavalla, jotta idea selviää oppilaille. (Iiskala 1999, 14.)

- **Topeliaaninen suomalainen.** Seuratkaa lehtiä viikon ajan ja valitkaa lehtien uutisista Viikon suomalainen, joka mielestänne täyttää parhaiten "topeliaanisen suomalaisen" (harkitsevainen, itsepäinen, umpimielinen, rauhallinen) tyyppilliset piirteet. Perustelkaa valintanne ja keskustelkaa valinnoista. (Tiitta 1998, 7.)

KIRJALLISUUS:

Tullaan juttuun - Sanomalehtitehtäviä alakouluille (Sanomalehtien Liitto) 2006. Julkaisu koostuu valmiista alakoulun opettajille ja oppilaille suunnatuista moniste/kalvopohjista sekä taustamateriaalista, jossa selvennetään tärkeimpiä käsitteitä. 28 sivua.

http://www.sanomalehdet.fi/files/26/Tullaan_juttuun.pdf

6.-9. luokka

Oppilas totuttautuu erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin ja oppii toimimaan tavoitteellisena puhujana, lukijana ja kirjoittajana. Hän tottuu siihen, että on erilaisia näkemyksiä ja tapoja osallistua vuorovaikutukseen. Oppilas kehittää tekstityyppien tuntemustaan ja tottuu ennakoimaan, millaisia luku-, kuuntelu- ja tiedonhankintatapoja tekstilaji ja tavoite edellyttävät. Hän harjaantuu aktiiviseksi ja kriittiseksi lukijaksi. Oppilas oppii tuomaan esille omia näkemyksiään sekä kommentoimaan rakentavasti muiden ajatuksia. Hän osaa hyödyntää kielitaitoaan puhuessaan ja kirjoittaessaan. Oppilas monipuolistaa lukuharrastustaan, oppii tuntemaan Suomen kirjallisuuden vaiheita, eri maiden klassikkoja ja saa lisää kokemuksia teatterin ja elokuvan ilmaisukeinoista. Hän saa käsityksen median ja tekstien mahdollisista tuottamista mielikuvia ja muokata maailmankuvaa.

LYHYET VINKIT:

- **Adjektiivien opiskelua I.** Etsi lehdestä 10 adjektiivia ja kirjoita ne vihkoon. Vaihda vihkoja pari pari kanssa. Pari etsii adjektiiville lehdestä a.

vastakohtaan, b. mahdollisimman samaa

tarkoittavan toisen adjektiivin. Taulukoikaa adjektiivin positiiveihin, komparatiiveihin ja superlatiiveihin. (Keskisuomalainen.)

- **Aikamuodot.** Pareille jaetaan sanomalehdestä yksi juttutyyppi käsiteltäväksi (uutinen, henkilöhaastattelu, arvostelu, kolumni, pääkirjoitus, yleisönosastokirjoitus). Katsotaan, missä aikamuodossa mikäkin juttutyyppi on kirjoitettu ja pohditaan, miksi tämä aikamuoto valittiin. Tämän jälkeen parit muuttavat jutussa käytetyt verbit toiseen aikamuotoon. Arvioidaan, miten jutun sävy muuttui. (Keskisuomalainen.)

- **Otsikoiden verbit.** Hyvässä otsikossa tulisi aina olla jokin aktiivimuotoinen verbi. Leikatkaa sanomalehdestä otsikoita ja arvioikaa, mikä niistä oli kaikkein kiinnostavin. Kuinka monessa jutussa verbi on passiivissa, aktiivissa ja kuinka monessa verbiä ei ole lainkaan? (Keskisuomalainen.)

- **Alkukirjainpoliisi.** Etsikää 4 oppilaan ryhmissä lehdestä a. kielten nimiä, b. erisnimen johdoksia (esim. suomalainen), c. vakiintuneita yhdyssanoja, joiden alkuosan erisnimi on menettänyt erikoisluonteensa, d. viikonpäiviä, kuukausia ja vuosia, e. juhlien nimet, f. aikakausien nimet, g. sukulaisuutta osoittavia sanoja. Löytyykö lehdestä virheitä ison/pienen alkukirjaimen käytössä? (Keskisuomalainen.)

- **Imperatiivi.** Mainoksissa käytetään usein imperatiivia, kun lukija yritetään houkutella käyttämään mainostettua tuotetta. Millaisia eri imperatiiveja löydät? Löydätkö niitä sanomalehtijuttujen otsikoista? (Keskisuomalainen.)

- **Numeraalit.** Listaa lehdestä löytämäsi numeraalit sekä kirjoitettuna että numeroin ilmaistuna. Millaisia sääntöjä lehdessä näyttäisi olevan numeroiden kirjoittamisen suhteen? Milloin olisi parasta käyttää numeroa kirjoittamisen sijaan? (Keskisuomalainen.)

- **Sanaluokkajuna.** Askarrelkaa luokan seinälle sanaluokkajuna, jonka vaunuihin oppilaat leikkaavat sanomalehdestä löytämiään verbejä, adjektiiveja, substantiiveja, numeraaleja, pronomineja ja partikkeleita. (Keskisuomalainen.)

- **Harvinaiset tapaluokat.** Etsikää lehdestä harvemmin käytettyjä tapaluokkia, kuten konditionaali ja potentiaali. Millaisessa yhteyksissä niitä käytetään? Kuinka luotettavalta vaikuttaa lehtijuttu, jossa näitä tapaluokkia on käytetty? Onko tapaluokkia käytetty oikein? (Keskisuomalainen.)

- **Vierasperäiset sanat.** Etsi sanomalehdistä vierasperäisiä tai vieraskielisiä sanoja ja keksi niille suomenkieliset vastineet (esim. positiivinen - myönteinen). (Keskisuomalainen.)

- **Nimivirheet.** Mainoskielessä rikotaan kielioppisääntöjä säännöllisesti. Etsikää lehdestä kokoelma kielioppisääntöjä rikkovista nimistä tai mainoslauseista, kuten JyväskyläSinfonia. (Keskisuomalainen.)

- **Eri-ikäisten mediankäyttö.** Haastattele kotona äitiäsi, isääsi, pikku- tai isosisartasi tai isovanhempiasi ja kysy heiltä, mikä on heidän mielestään päivän kiinnostavin lehtijuttu. Pyydä heitä perustelemaan valintansa. Oletko heidän kanssaan samaa mieltä? (Keskisuomalainen.)

- **Kuka uutisessa puhuu?** Käykää pareittain läpi tuoreita uutisia ja listatkaa ylös kaikki ne, jotka pääsevät uutisessa ääneen. Kirjatkaa ylös, ovatko he naisia vai miehiä ja mitä he tekevät työkseen. Pohtikaa juttu kerrallaan, ketä muuta toimittaja olisi voinut haastatella. Jäikö jonkun mielipide kuulematta? (Keskisuomalainen.)

- **Kirja-arvio.** Etsikää sanomalehden kirja-arviosta kolme tärkeintä rakennuspuuta. a. kirjan sisältö, b. kirjoittajan persoona ja aikaisempi tuotanto, c.

arvio teoksesta. Kirjoittakaa kirja-arvio koulussa lukemastanne kirjasta. (Keskisuomalainen.)

- **Olla-sana pannaan.** Olla-verbi on passiivisin ja tylsin sanomalehdessä käytettävä verbi.

Alleviivatkaa lehdestä olla-verbin eri muotoja ja korvatkaa ne mielenkiintoisemmilla, elävämmillä verbeillä.

- **Keksi otsikko.** Hyvästä otsikosta löytyy uutisen tärkein sisältö tiivistetyssä muodossa. Opettaja poistaa jostain kiinnostavasta aiheesta kertovasta jutusta otsikon, ja luokan tehtäväksi jää keksiä uusi. Kerätään kaikki otsikkovaihtoehdot taululle. Valitaan luokan kanssa kaikkein kiinnostavin ja pohditaan, miksi se oli paras. Hyvä otsikko on usein lyhyt, siinä on aktiivimuotoinen verbi, siinä voi olla alkusointu tai riimi tai siinä on mielenkiintoinen ilmaus. (Keskisuomalainen.)

- **Lähteiden käyttö.** Tutki sanomalehtijutusta, mitä lähteitä jutun tekemiseen on käytetty. Kerrotaanko lähteistä avoimesti? Etsi myös tietoja, joiden lähdeä ei mainita tekstissä. Kokeile hakea tietoa aiheesta internetin hakukoneella. Arvioi, mitkä lähteet ovat luotettavia lehtijutun kannalta. Puuttuuko jutusta jokin olennainen tieto? Mitä lähteitä käyttämällä saisit aikaan jatkojutun? (Keskisuomalainen.)

- **Sankarit ja konnat.** Sanomalehdet kärjistävät asioita. Siksi julkisuudessa esiintyvien henkilöiden kuvat yksipuolistuvat herkästi. Etsi lehdistä kuvia ja juttuja ihmisistä, joiden julkisuuskuva on myönteinen tai kielteinen. Tarkastele, millaisia kuvauksia ihmisistä käytetään. Tehkää henkilöiden korostuneita piirteitä käyttäen karikatyyreja luokan seinälle käyttäen hyväksi sanomalehdissä korostuneita piirteitä. (Keskisuomalainen.)

- **Uutisesta näytelmä.** Valitkaa lehdestä uutinen, jossa on osallisena useita eri henkilöitä. Tehkää

uutisesta pieni näytelmä. Aloittakaa näytelmä niistä tapahtumista, jotka edelsivät uutista ja päättäkää näytelmä uutisen jälkeen tapahtuneisiin asioihin. Voitte myös määrätä esitykselle lajin; farssin tai komedian esimerkiksi. (Keskisuomalainen.)

- **Mielipiteestä uutiseksi.** Käydään läpi lehden mielipidesivua ja kootaan kirjoitusten pääväittämiä taululle. Keskustellaan, miksi näiden väittämien on tärkeä päästä julkisuuteen (vai onko?). Mitä yleisönosastolla ei ainakaan saisi julkaista? Pohditaan, mihin aiheista toimituksen kannattaisi tarttua ja millaista juttua siitä voisi tehdä. Ketä pitäisi haastatella? Mistä taustatietoa? Mitä kysyä? (Leppäjärvi 2005, 11.)

- **Sama uutinen, eri uutinen.** Valitaan päivän lehdistä uutisjuttu yhteiseen käsittelyyn. Oppilaat vertaavat ryhmissä saman uutisen käsittelyä jossakin toisessa suomalaisessa lehdessä. Ryhmät esittelevät uutiset muulle luokalle ja yhdessä pohditaan, mistä samankaltaisuudet ja erot johtuvat. (Leppäjärvi 2005, 29.)

- **Tärkein tieto esiin.** Oppilaat lyhentävät joko yksi tai ryhmissä tuoreen uutisjutun tiettyyn sanamäärään (esim. 70 tai 100 sanaa). Käydään lyhennelmiä läpi ja keskustellaan oppilaiden valinnoista. Huomioidaan, mitkä tiedot luokassa juttuun valittiin ja mitkä taas hylättiin. Tuliko yllättäviä eroja, toistuivatko jotkut valinnat? (Leppäjärvi 2005, 30.)

- **Myyttiset miehet ja myyttiset naiset I.** Tutkikaa kreikkalaisia jumaltaruja, palauttakaa mieleenne tuttujen satujen ja Kalevalan hahmoja, miettikää kirjallisuuden, elokuvan ja sarjakuvien sankareita. Listatkaa erilaisia sankarityyppejä ja yritäkää löytää niille vastaavuuksia eri mainosten miestyypeistä.

Pohtikaa, miksi löytämissänne mainoksissa on haluttu viitata myyttiin tai myyttiseen hahmoon.

Millaisten ominaisuuksien, millaisten käsitysten tai aatteiden kantajina myyttiset miehet mielestänne esiintyvät. (Tani 2002, 33.)

- Myyttiset miehet ja myyttiset naiset II.

Valitkaa jokin vanhojen tarinoiden tai satujen miesmyytti/naismyytti. Lukekaa ja analysoikaa taru tai satu, josta myytti on peräisin, ja suunnitelkaa sen ympärille mainos,

- a. josta heti tunnistaa sadun/myytin,
- b. jossa satuun tai myyttiin viitataan joillakin ilmeillä, eleillä, asennoilla, esineillä... (Tani 2002, 33.)

- Topeliuksen suomalaiset. Tutustukaa

Topeliuksen kuvaukseen suomalaisesta miehestä ja naisesta. Leikatkaa sanomalehdistä kuvia nykypäivän suomalaisista miehistä ja naisista. Kootkaa kuvakoosteet ja tehkää niistä analyysi ja yhteenveto kummankin ominaisuuksista sellaisina kuin ne lehtikuvissa näkyvät.

Verratkaa analyysiä Topeliuksen luonnehdintaan. Verratkaa myös todellisuuteen. (Tütta 1998, 7.)

- Viisi B:tä. Mainonnan ammattilaiset ovat aina silloin tällöin yrittäneet kehittää tehokkaalle mainokselle kaavoja. Saksassa on puhuttu mainoskuvien kohdalla mm. viidestä B:stä: der Busen (povi), das Baby (vauva), der Bart (parta), die Bestie (peto), ja das Beten (rukoileminen). Mainoksissa tehokkaiksi katseenvangitsijoiksi ja positiivisia miellelyhtymiä luoviksi kuviksi on toisin sanoen katsottu naisen vartalo, lapset, parta ja yleensäkin karvaisuus, eläimet sekä hartauteen ja hiljentymiseen liittyvät asiat.

Tutkikaa, missä määrin suomalaiset ilmoitukset käyttävät hyväkseen samoja vetoavuuksia. Jos niitä käytetään, millaisiin tuotteisiin ne liittyvät?

Puuttuuko suomalaisesta ilmoittelusta jokin ryhmä? Pohtikaa, mihin tarpeisiin nuo ryhmät vetoavat. Millaisiin vastaanottajiin arvelette niiden vetoavan? Kehitelkää mahdollisimman vetoava tapa esittää tuloksenne muille. (Tani 2002, 32.)

- Kiinnostavat kuvat. Mainoskuvasta on sanottu mm. seuraavia asioita:

1. Toiminnallinen kuva on yleensä staattista kiinnostavampi.
2. Todellisuutta esittävä kuva on yleensä kuvitteellista parempi.
3. Ihminen pitää ihmisestä, etenkin sellaisesta, johon voi samastua.
4. Suoraan lukijaan katsova ihminen on puhutteleva.
5. Pienet lapset ja eläimet herättävät sympatioita.

Kootkaa lehdistä mainoskuvia ja tutkikaa, miten niissä on otettu huomioon edellä olevat periaatteet. Pohtikaa, millaisiin seikkoihin tuollaisten kuvien vaikutus perustuu, mihin nuo kuvat meissä vetoavat.

Ryhmitelkää löytämänne kuvat sen mukaan, kuinka moneen edellisistä ryhmistä ne kuuluvat. Lisääkö moneen ryhmään kuulumisen mielestänne kuvan tehokkuutta? (Tani 2002, 32.)

- Urheilu-uutisen kieli. Urheilutoimittaja tiivistää, kuvailee ja tulkitsee urheilutapahtumia vapaalla kielellä. Urheilujutut sisältävät toimittajan omia mielipiteitä faktoihin sekoitettuna. Urheilujutuissa käytetään usein tuttavallista sävyä sekä lempinimiä (esim. leijonat) ja urheilijoita puhutellaan pelkillä

etunimillä. Onko tällaisesta kielenkäytöstä esimerkkejä päivän lehdessä?

1. Oppilaat lukevat urheilujutun. He alleviivaavat esimerkkejä toimittajan henkilökohtaisista mielityksistä. Keskustelkaa, mitä etuja ja mitä haittoja kirjoitustyylillä on.
2. Oppilaat etsivät jutusta sanoja, joita käytetään kuvaamaan voittoa tai tappiota. Kuinka sanat vaikuttavat lukijaan? Kuinka sanat käsitetään artikkelista kertovien urheilijoiden keskuudessa?
3. Etsi mahdollisimman monta sanaa, joilla kuvataan maalia. Mitä sana kertoo siitä, miten maali syntyi?
4. Etsikää sanoja, jotka liittyvät vain johonkin tiettyyn lajiin.

5. Mitkä sanat ovat yhteisiä kaikille lajeille?

6. Monet urheilulajien ja -sääntöjen termit ovat peräisin vieraista kielistä. Etsikää esimerkkejä ja yrittäkää keksiä suomenkielisiä synonyymejä.

7. Oppilaat muodostavat pareja, joista toinen on tuore maailmanmestari ja toinen urheilutoimittaja. Toimittaja yrittää esittää kysymyksiä, joita kukaan muu ei keksisi kysyä. (Pehkonen ym. 2005, 14.)

- **Uutislähteet.** Tutkikaa luokassa, mihin uutislähteisiin luotetaan vähiten/eniten. Vaihtoehtoisiksi voit antaa television, radion, päivälehdet, iltapäivälehdet, internetin, aikakauslehdet, opettajat, vanhemmat ja ystävät. Pisteyttäkää luotettavin ja epäluotettavin viestintäväline. Tee yhteenveto luokan tuloksista. (Pehkonen ym. 2005, 13.)

PITKÄT VINKIT:

- **Uutiskuvan keinoin.** Etsikää ilmoituksista uutiskuvia tai uutiskuvanomaisia kuvia. Pohtikaa, miksi uutismaista kuvaa on missäkin ilmoituksissa käytetty. Ryhmitelkää löytämänne kuvat erilaisten tavoitteiden mukaan. Esitelkää ryhmittelyenne perusteluineen muille.

Miettikää tuotteita, joiden mainostamisessa olisi eduksi käyttää mahdollisimman spontaaneilta vaikuttavia kuvia. Esitelkää ehdotuksenne perusteluineen muille.

Leikatkaa sanomalehdestä kiinnostavia uutiskuvia. Kootkaa ideariihen avulla kaikki mahdolliset - ja mahdottomatkin - asiat, joita voisi mainostaa niiden

avulla. Seulokaa saaliistanne kiinnostavimmat ideat ja toteuttakaa yksi mainokseksi asti. (Tani 2002, 37.)

- **Topeliuksen politiikka.** Jo Topelius väitti, ettei suomalaista kiinnostanut politiikka. Samaa on väitetty nykykuoristakin. Topeliuksen mukaan suomalainen keskittyy omiin asioihinsa eikä ole kovin kiinnostunut siitä, mitä tapahtuu muutaman peninkulman päässä hänen kodistaan.

Päivän lehdet kuitenkin tuovat esille monia lukijoita koskevia asioita, politiikkaakin. Kootkaa päivän lehtien avulla kartta uutisista ja muista jutuista jotka käsittelevät politiikkaa ja yhteiskunnallisia asioita. Sijoittakaa itsenne kartan keskelle ja kartassa lähimmäksi ne jutut, joiden asiat koskevat eniten itseänne (esim. opiskelua koskevat). Kauimmaksi jäävät jotkut ulkomaanuutiset.

Poimikaa jutuista se, jossa kerrottiin asioihin voisitte ottaa kantaa. Pohtikaa, miten voisitte osallistua tai vaikuttaa. Laatikaa esim. yleisönosastokirjoitus. (Tiitta 1998, 8.)

2.2. KIELET

2.2.1. Toinen kotimainen kieli

Ruotsin kielen opetuksen tulee antaa oppilaalle valmiuksia vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön maamme ruotsinkielisen väestön kanssa sekä pohjoismaiseen yhteistyöhön. Opetuksen tehtävänä on totuttaa oppilas käyttämään kielitaitoaan ja kasvattaa häntä arvostamaan Suomen kaksikielisyyttä ja pohjoismaista elämänmuotoa. Oppilas oppii myös, että taitoineena ja kommunikaation välineenä kieli edellyttää pitkäjänteistä ja monipuolista viestinnällistä harjoittelua. Oppiaineena ruotsin kieli on taito- ja kulttuuriaine. (OPS 2004, 118.)

LYHYET VINKIT:

- **Referaatti vieraskielisestä tekstistä.** Tee suomenkielinen referaatti vieraskielisestä uutistekstistä. Referaatin voi tehdä myös vieraalla kielellä. (Keskisuomalainen)

- **Mainoskuvien tekstitys.** Valitse mainos, jossa on henkilöitä. Kirjoita henkilöille puhekuplat opiskeltavalla kielellä. (Keskisuomalainen)

- **Ruotsinkieliset lehdet tutuiksi.** Tilaa Suomessa julkaistavia, ruotsinkielisiä lehtiä opetuskäyttöön ilmaiseksi. Esi- ja alkuopetukseen on suunniteltu oppilaan työkirjanen Krokodilpasset, joka sopii työskentelyyn myös 7.-8. luokilla. (Keskisuomalainen)

- **Sisältöbongaus.** Etsi vieraskielisestä lehdestä juttu, joka kiinnostaa sinua. Kirjoita ylös jutun otsikko ja viisi avainsanaa. (Keskisuomalainen)

- **Uutisharjoitus.** Etsi ulkomaisesta lehdestä/nettisivuilta perusuutinen, esimerkiksi onnettomuus uutinen. Etsi tekstin perusteella vastaukset uutisen peruskysymyksiin: Mitä? Missä? Milloin? Miksi? Millä seurauksin? (Keskisuomalainen)

- **Vieraskieliset sanat.** Etsi mainoksista, bändien nimistä ym. vieraskielisiä ilmauksia. Saako ilmauksen käännettyä luontevasti suomen kielelle? (Keskisuomalainen)

PITKÄT VINKIT:

- **Ystävyyskoulusta uutiskouluksi.** Hankkikaa kotimaasta ruotsinkielinen ystävyyskoulu tai -luokka. Ryhtykää uutisvaihtoon. Kääntäkää oman paikkakuntanne uutisia toiselle kotimaiselle kielelle ja lähettäkää uutiset ystävyyskoululenne.

3.2.2. Vieraat kielet

Vieraan kielen opetuksen tulee antaa oppilaalle valmiuksia toimia erikielisisissä viestintätilanteissa. Opetuksen tehtävänä on totuttaa oppilas käyttämään kielitaitoaan ja kasvattaa hänet ymmärtämään ja arvostamaan myös muiden kulttuureiden elämänmuotoa. Oppilas oppii myös, että taitoaineena ja kommunikaation välineenä kieli edellyttää pitkäjänteistä ja monipuolista viestinnällistä harjoittelua. Vieras kieli oppiaineena on taito- ja kulttuuriaine. (OPS 2004, 138.)

LYHYET VINKIT:

- **Referaatti vieraskielisestä tekstistä.** Tee suomenkielinen referaatti vieraskielisestä uutistekstistä. Referaatin voi tehdä myös vieraalla kielellä. (Keskisuomalainen)

- **Mainoskuvien tekstitys.** Valitse mainos, jossa on henkilöitä. Kirjoita henkilöille puhekuplat opiskeltavalla kielellä. (Keskisuomalainen)

- **Sisältöbongaus.** Etsi vieraskielisestä lehdestä juttu, joka kiinnostaa sinua. Kirjoita ylös jutun otsikko ja viisi avainsanaa. (Keskisuomalainen)

- **Uutisharjoitus.** Etsi ulkomaisesta lehdestä/nettisivuilta perusuutinen, esimerkiksi onnettomuus uutinen. Etsi tekstin perusteella vastaukset uutisen peruskysymyksiin: Mitä? Missä? Milloin? Miksi? Millä seurauksin? (Keskisuomalainen)

- **Vieraskieliset sanat.** Etsi mainoksista, bändien nimistä ym. vieraskielisiä ilmauksia. Saako ilmauksen käännettyä luontevasti suomen kielelle? (Keskisuomalainen)

PITKÄT VINKIT:

- **Kielialue.** Etsikää sanomalehdistä juttuja, jotka liittyvät kyseiseen kielialueeseen ja sen kulttuuriin

- **Opaskirja tai kartta paikkakunnalla vierailevalle turistille.** Etsikää ruokapaikkojen, erilaisten vapaa-ajan tilaisuuksien, kulttuurierientojen ilmoituksia jne. Ryhmitelkää ilmoitukset selkeäksi helposti luettavaksi ja houkuttelevaksi oppaaksi. Kiinnittäkää huomiota opaslehtisen ulkoasuun. (Tani 2002, 12.)

Selventäkää ilmoituksen ohessa vieraalla kielellä, millainen palvelu tai tapahtuma on kyseessä.

2.3. MATEMATIIKKA

1.-2. luokka

Oppilas oppii keskittymään ja kehittämään ajatteluaan ja hän saa tyydytystä ongelmien ratkaisemisesta. Hän oppii matemaattisia käsitteitä. Keskeisiä ovat puhuttu ja kirjoitettu kieli, välineet ja symbolit. Hän löytää ilmiöistä yhtäläisyyksiä ja eroja sekä syy- ja seuraussuhteita. Hän harjaantuu tekemään havaintoja eteen tulevista itsensä kannalta merkityksellisistä ja haasteellisista matemaattisista ongelmista.

LYHYET VINKIT:

- **Mittayksiköt.** Mihin erilaisiin tarkoituksiin lehdessä käytetään lukuja (hinnat, kellonajat, päivämäärät, syntymäajat, vuosiluvut jne.)? Mitä mittayksiköitä numerojen yhteydessä on (eurot, sekunnit, sentit jne.)?

- **Matemaattiset sanat.** Etsi tekstistä sanoja, jotka ovat luonteeltaan matemaattisia. Esimerkiksi suurin, pienin, tuplasti, lyhyin, pisin, kolmasosa, alku, loppu,... Alleviivatkaa sanat. (Pehkonen ym. 2005, 30.)

3.-5. luokka

Oppilas oppii käyttämään matemaattisia käsitteitä, oppii peruslaskutaitoja ja ratkomaan matemaattisia ongelmia. Hän oppii esittämään kysymyksiä ja päätelmiä havaintojen pohjalta.

LYHYET VINKIT:

- **Ruokakorin hinta.** Kokoa viikonlopun ruokaostokset lehti-ilmoitusten perusteella. Käytössä on tietty summa rahaa, esimerkiksi 40 euroa, ja ostosten on oltava järkeviä. Ilmoituksia on eniten torstain lehdissä. Kokoa sivuja valmiiksi tai tilaa eri lehtiä. (Keskisuomalainen)

- **Lukujen ilmaiseminen toisin.** Lehtitekstissä pyritään välttämään lukuja, jotka on kirjoitettu

numeroilla. Etsi lehtijuttu, jossa on paljon numeroita. Kuinka sama asia voidaan ilmaista toisin? (Esim. 50 prosenttia = puolet). (Keskisuomalainen)

- **Urheilutulokset.** Käyttäkää lehden urheilutuloksia ja laskekaa, kuinka suuri ero on jonkin kilpailun parhaan ja huonoimman ajan välillä. (Pehkonen ym. 2005, 30.)

6.-9. luokka

Vuosiluokkien 6–9 matematiikan opetuksen ydintehtävänä on syventää matemaattisten käsitteiden ymmärtämistä ja tarjota riittävät perusvalmiudet. Perusvalmiuksiin kuuluvat arkipäivän matemaattisten

ongelmien mallintaminen, matemaattisten keskittymisen ja täsmällisen ilmaisun harjoittelu.

ajattelumallien oppiminen sekä muistamisen,

LYHYET VINKIT:

- **Alennuksien laskeminen.** Valitaan esimerkiksi urheilukaupan alennusmyynti-ilmoitus, jossa on prosentteja. Lasketaan, mitä tietty tuote maksaa alennetulla hinnalla. Kun alennus on ilmoitettu euroina, lasketaan, paljonko alennus on prosentteina. Ovatko hinta-alennukset selkeästi merkittäviä, saako asiakas tuotteiden hinnan helposti selville? (Keskisuomalainen)

- **Tilastografiikan kriittinen tarkastelu.** Antaako esimerkiksi pylväsdiagrammi totuudenmukaisen kuvan asioista, vai huijaako valittu asteikko. (Keskisuomalainen)

Olisiko pitänyt valita jokin muu asteikko? Jos näin on, piirretään diagrammi paremmin.

- **Tutkitaan urheilutuloksia.** Nuorille mieluista aineistoa opetukseen ovat urheilutulokset. Niiden avulla voi laskea esimerkiksi aikaan liittyviä asioita, prosentteja, murtolukuja. Esimerkiksi jääkiekon KIRJALLISUUS:

Lehden luvut jakoon. Tehtävivihko on tarkoitettu matematiikan opetukseen perusopetuksen 6–9-luokkien opettajille. Urheilusivulta ja ilmoituksista voidaan oppia muun muassa peruslaskutoimituksia, yksikköhintojen ja keskilukujen laskemista. Julkaisu myös helpottaa matematiikan opettajien osallistumista koulujen mediakasvatusprojekteihin. Tekijä on ähtäriläinen matematiikan lehtori Juhani Huhtamäki. 36 sivua. 2007.

http://www.sanomalehdet.fi/files/24/lehden_luvut_jakoon.pdf

maali-, syöttö, ym. -tilastoista saa viriteltyä monenlaisia tehtäviä. (Keskisuomalainen)

- **Täsmälliset ja pyöristetyt.** Etsikää tekstejä, jotka sisältävät lukuja. Ympyröikää täsmällisesti ilmoitetut luvut ja alleviivatkaa suurpiirteisesti ilmoitetut luvut. (Pehkonen ym. 2005, 30.)

- **Aurinko paistaa.** Käyttäkää lehtitietoja apuna ja laskekaa, kuinka kauan aurinko on ylhäällä tänään kotipaikkakunnallanne. Seuratkaa tätä viikon ajan ja tehkää tuloksista graafinen esitys. (Pehkonen ym. 2005, 30.)

- **Lehden ilmoitus.** Laskekaa, kuinka paljon valinnainen ilmoitus lehdessä maksaa. Mitatkaa palstamillimetricien määrää ja arvioikaa hinta. (Pehkonen ym. 2005, 30.)

2.4. YMPÄRISTÖ- JA LUONNONTIETO

1.-4. luokka

Oppilas oppii toimimaan ympäristössään ja liikenteessä turvallisesti. Hän oppii tuntemaan lähiseudun luontoa ja hahmottamaan kotiseutunsa osana Suomea ja Pohjoismaita. Hän osaa tutkia, havainnoida ja käyttää erilaisia lähdeaineistoja. Hän oppii lukemaan ja laatimaan yksinkertaisia kartastoja. Hän oppii suojelemaan luontoa ja säästämään energiavaroja.

LYHYET VINKIT:

- **Sääkartat I.** Leikkaa sääkartta sanomalehdestä. Mitä tietoja sääkartasta voidaan lukea? Ymmärtävätkö kaikki oppilaat kartan symbolit? Missä päin Suomea oppilaat viettäisivät mieluiten tämän päivän sääkartan perusteella?

Vaikeuta edellistä tehtävää jakamalla Suomen kartta kaikille oppilaille. Kuunnellessaan "meteorologin" sääennustetta oppilaat täyttävät kartan sääsymboleilla. Varmista tätä ennen, että kaikki ymmärtävät symbolien merkityksen. Verratkaa tämän jälkeen oppilaiden laatimia sääkarttoja lehdessä julkaistuun sääkarttaan. (Pehkonen ym. 2005, 25.)

- **Sääkartat II.** Lukekaa luokassa päivälehdessä sääennuste sekä ennuste lähipäiville. Yksi oppilaista on meteorologi ja esittää sääennusteen luokalle. Ota Suomen kartta esille avuksi. Tarkista, että "meteorologi" käyttää oikeita nimityksiä maanosista. (Pehkonen ym. 2005, 25.)

2.5. BIOLOGIA JA MAANTIETO

5.-6. luokka

Oppilas oppii tuntemaan eliölajeja ja luokittelemaan niitä. Hän ymmärtää, että ihminen on ravinnontuotannossaan riippuvainen muusta luonnosta. Hän osaa toimia ympäristöystävällisesti. Oppilas tuntee perusasiat ihmisen elintoiminnoista, tunnistaa murrosiän tunnuspiirteitä ja ymmärtää ihmisen seksuaalisuutta. Hän osaa laatia karttoja ja diagrammeja ja osaa käyttää sähköisiä lähteitä tiedon etsimisessä. Oppilas hahmottaa maailmankartan ja sen keskeisen nimistön. Hän suhtautuu myönteisesti maapallon muihin kansoihin.

PITKÄT VINKIT:

- **Mistä sanomalehdet kertovat?** Seuratkaa yhtä tai useampaa alueellanne ilmestyvää sanomalehteä. Kiinnittäkää huomiota siihen, mistä kaupungeista, kunnista ja kylistä lehdessä kerrotaan esimerkiksi uutissivuilla. Merkitkää paikat nuppineuloilla karttaan.

- **Sääatutka.** Seuratkaa ja leikatkaa talteen sanomalehden säättietoja. Tarkastakaa päivittäin, pitikö paikallinen sääennuste paikkaansa. Voitte myös vertailla, ovatko toisen tiedotusvälineen sääennusteet tarkempia kuin toisen.

Biologia 7.-9. luokka

Oppilas oppii kuvaamaan elämän perusilmiöitä, tunnistaa eliölajeja ja arvostaa luonnon monimuotoisuutta. Hän hahmottaa ekosysteemien rakennetta ja toimintaa. Hän oppii tuntemaan kasvien kasvattamisen ja viljelyn perusperiaatteita ja tuntee perinnöllisyyteen liittyviä käsitteitä. Hän ymmärtää ympäristönsuojelun keskeiset tavoitteet ja luonnonvarojen kestävästä käytöstä periaatteet.

PITKÄT VINKIT:

- **Miten ilmastonmuutoksesta kirjoitetaan lehdessä?** Oppilaat keräävät juttupankkia ilmastonmuutokseen liittyvistä uutisista. Leikekokoelma siirretään luokan seinälle. Millaisesta näkökulmasta ilmastonmuutosta lähestytään jutuissa. Taloudellisesta? Arkinäkökulmasta? Ekonäkökulmasta? Korostuvatko jotkut yksityiskohdat sensaatiohakuisesti? Näkykö kansalaisten näkökulma? Pidättäydytäänkö tieteellisessä näkökulmassa?

Maantieto 7.-9. luokka

Oppilas oppii käyttämään ja tulkitsemaan fyysisiä karttoja ja teemakarttoja sekä hyödyntämään diagrammeja, tilastoja, satelliittikuvia, ilmakuvia, kirjallisuutta, uutislähteitä ja sähköisiä viestimiä. Hän osaa määrittellä alueiden sijainnin ja paikkojen väliset etäisyydet. Hän ymmärtää luonnon ja ihmisen toiminnan vuorovaikutusta. Hän oppii tunnistamaan eri kulttuurien piirteitä, ja oppii suhtautumaan myönteisesti vieraisiin maihin ja niiden kansoihin. Hän oppii kriittisesti arvioimaan uutistietoa esimerkiksi maailmanlaajuisista ympäristö- ja kehityskysymyksistä sekä oppii toimimaan itse kestävän kehityksen mukaisesti.

PITKÄT VINKIT:

- **Kuvakollaasi maailman maista.** Oppilaat keräävät ryhmissä lehtikuvia valitsemastaan maasta. Näistä tehdään useita eri kollaaseja. Kun kollaasit ovat valmiita, katsotaan, tunnistavatko muut ryhmät mistä maasta on kysymys. Kollaasin voi tehdä myös maakuntalehden eri kuntia koskevista uutisista ja kuvista. Samalla nähdään, mitkä kunnat ovat parhaiten esille lehdessä.

- **Uutiskatsaus.** Tilaa eri lehtiä maksuttomasti opetuskäyttöön muutaman päivän ajalta. Seuraa uutisia laittamalla nuppineulan kartalle aina, kun kunta tai maa mainitaan sanomalehdessä. Lopuksi katsotaan, mistä maista/kunnista uutiset kertovat ja mitkä ovat aliedustettuja.

- **Sääennusteiden tutkiminen.** Tarkastele luokan kanssa sanomalehtien sääennusteita eri puolilta maapalloa. Tarkkaile, miten ilmastovyöhykkeiden ominaispiirteet näkyvät säässä? Pitkällä aikavälillä voit verrata säätilojen muutosta eri maissa esimerkiksi kirjaamalla ennusteet ylös kuukausittain.

Pohtikaa, onko ilmastonmuutoksella ollut vaikutuksia vuoden tuloksiin. Onko sää ollut vuoden ajan tyypillinen/epätyypillinen?

- **Ympäristökysymyksiä.** Kerätkää artikkeleita, jotka käsittelevät ympäristökysymyksiä. Syventykää joihinkin tiettyihin kysymyksiin. Lukekaa ongelmia koskevat artikkelit ja pohtikaa:

a. Mitä ympäristöongelmaa kussakin artikkelissa käsitellään?

b. Mihin tieteenalueeseen ongelma kuuluu?

c. Keitä päätöksentekijöitä, organisaatioita ja yksityisiä tahoja ongelma koskee?

d. Onko ympäristöongelman syy riippuvainen eri ryhmien intresseistä?

e. Voiko ongelman ratkaista poliittisten päätösten avulla? (Pehkonen ym. 2005, 31.)

2.6. FYYSIIKKA JA KEMIA

5.-6. luokka

Oppilas tutustuu lämmön, valon ja liikkeen aikaansaamiseen ja energian tuotantotapoihin sekä energiavaroihin. Hän oppii, mitä tarkoittaa maan vetovoima, aurinkokunta ja kitka. Hän oppii perustiedot

ilman koostumuksesta, ilmakehästä ja maaperän vaikuteaineiden vaarallisuuden.

luokittelusta. Hän ymmärtää päihde- ja

LYHYET VINKIT:

- **Kemian ja fysiikan lait uutisessa.** Kemian ja fysiikan ilmiöiden pohtiminen uutisten kautta. Esimerkiksi tieltäsuistumiskolarin kitka. Terrori-iskun pommit - räjähteet. (Keski-suomalainen)

7.-9. luokka: *Kemia*

Oppilas oppii käyttämään luonnontieteellisen tiedonhankinnan kannalta tyypillisiä tutkimusmenetelmiä, myös tieto- ja viestintätekniikkaa, sekä arvioimaan tiedon luotettavuutta ja merkitystä. Hän ymmärtää aineiden kiertokulkuun ja tuotteiden elinkaareen liittyviä prosesseja sekä niiden merkitystä ympäristölle. Fysikaaliset ja kemialliset käsitteet tulevat tutuiksi. Hän osaa soveltaa tietojaan käytännön tilanteissa ja valinnoissa.

LYHYET VINKIT:

- **Kemia kauneudenhoidossa.** Tutkikaa kauneudenhoitotuotteiden mainoksia. Mitä aineita on nimetty vaikuttavina ainesosina? (Keski-suomalainen)

2.7. TERVEYSTIETO

7.-9. luokka

Ihmisen kasvu, kehitys, elämäntapa sekä nuoruuden fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen kehitys tulevat tutuiksi. Hän ymmärtää yhteisöllisyyden, ihmissuhteiden ja huolenpidon merkityksen hyvinvoinnissa. Hän oppii tunnistamaan ja arvioimaan terveyttä edistäviä ja sairauksia aiheuttavia keskeisiä tekijöitä ja pyrkii tekemään tarkoituksenmukaisia valintoja. Lisäksi hän oppii arvioimaan ympäristön, elämäntavan, kulttuurin sekä median merkitystä turvallisuuden ja terveyden näkökulmasta.

LYHYET VINKIT:

- **"Terveelliset ilmoitukset".** Tutkikaa sanomalehden ilmoituksia. Millaisissa ilmoituksissa vedotaan terveellisiin elämäntapoihin? Pohtikaa, pitävätkö lupaukset paikkansa. Mitkä ilmoitukset

tuntuvat olevan terveellisten elämäntapojen vastaisia? Miksi? (Ops-setti 1994, 13.)

- **Elämänmyönteisyyttä.** Etsikää lehdestä aineistoa, joka tuntuu hyvältä ja myönteiseltä ja joka ilahduttaa. Tehkää aineistosta yhteenveto ja keskustelkaa myönteisyyden merkityksestä. Millaisia mahdollisuuksia itse kullakin on lisätä myönteistä ilmapiiriä? Kirjoittakaa itse "hyvä" uutinen tai kiittävä yleisönosastokirjoitus.

- **Minäkuva.** Liimaa posterille itseäsi kuvaavia asioita sanomalehdestä (perhe, harrastukset, haaveet jne.) (Keskisuomalainen)

- **Perhe.** Hanki eri aikakausi- ja sanomalehtiä. Etsikää ryhmätyönä perhe uutisia, myönteisiä ja kielteisiä. Miksi perheen/parisuhteen elämä voi mennä pieleen, mikä pitää yhdessä? (Keskisuomalainen)

- **Ulkonäkö ja sukupuoliuus.** Alkupohdinta: kuka on nuori, sovitaan jonkinlaiset pelisäännöt siitä, ketä otetaan mukaan analyysiin.

Valitse kuva nuoresta, joka näyttää hyvältä. Miksi hän näyttää hyvältä? Millaisissa miehen ja naisen rooleissa nuoret esiintyvät lehtikuviissa ja mainoskuviissa? Ovatko nuoret oman ikäistensä näköisiä? (Keskisuomalainen)

- **Mainoksen mieskuva.** Pohtikaa, onko perinteinen mieskuva muuttumassa, kun ilmoituksissa on nykyisin yhä useammin hyvännäköisiä, vähäpukeisia miehiä esimerkiksi alushousuja mainostamassa. Mille kohderyhmälle tuollainen alushousumainos on suunnattu: miehille itselleen vai heidän vaimoilleen tai tyttöystävillään? Esiintyykö miehiä havaintojenne mukaan muissa mainoksissa tai rooleissa, joissa heitä aikaisemmin ei ole nähty? Poimikaa esimerkkejä lehdistä. Pohtikaa toisenlaisen mieskuvan taustalla olevia yhteiskunnan ja/tai ajattelutavan muutoksia. (Tani 2002, 37.)

PITKÄT VINKIT:

- **Elämänkaari.** Kerää lehdistä ja mainoksista kuvia ja aineistoa, joka liittyy ihmisen eri elämänvaiheisiin. Mediakriittinen lähtökohta aineiston tarkasteluun: yhteiskunnassa vallitsevat kauneushanteet, ketkä esiintyvät toimijoina, ikärasismi, lasten ja nuorten roolit mediassa. (Keskisuomalainen)

- **Tv ja uni.** Luokan tilanteen alkukartoitus nimettömänä: monenko tunnin yöunet ehdit tavallisimmin nukkua

a. arkena

b. viikonloppuna?

Ehditkö mielestäsi nukkua tarpeeksi? Tehkää yhteenveto ja tilasto luokan tuloksista.

Tieto-osuus: Paljonko ihminen tarvitsee unta? Onko luokalla univajetta? Vedetään yhdessä raja johonkin aikaan, jolloin olisi unentarpeen tyydyttämiseksi viisainta mennä nukkumaan huomioiden seuraavan koulupäivän alkaminen. Tutkitaan päivän televisio-ohjelmia. Mitkä aikarajan jälkeen esitettävät ohjelmat houkuttelevat katsomaan?

Pohdinta: Millaisia ohjelmia esitetään myöhällä? Moneltako valitut ohjelmat päättyvät? Onko rauhoittuminen ja nukahtaminen ko. ohjelmien jälkeen helppoa? (Keskisuomalainen)

- **Mainoksen naiset.** Kaarina Määtän tutkimuksesta Mainonnan välittämät nais- ja mieskuvat aikakauslehdissä (1991) käy ilmi, että lähes 80 prosenttia mainosten ihmishahmoista on naisia. Tutkikaa millaisia nuo mainonnan naiset ovat, millaisia heidän pitäisi mainosten mukaan olla. Mitä ominaisuuksia naisissa arvostetaan? Pohtikaa mainoksen naisen asemaa esim. seuraavilla ulottuvuuksilla:

- työ - vapaa-aika
- julkinen - yksityinen
- itselle oleminen - toiselle oleminen
- toimiminen - toimeettomuus, oleilu, katsominen.

Tutkikaa myös, kuinka paljon on niitä mainoksia joissa nainen ei ole kokonainen vaan heistä näkyy vain osa: silmät, kaula, sääret...

Ryhmitelkää löytönne ja muodostakaa niitten pohjalta kuva tyypillisestä mainosten naisesta. Pohtikaa mainoksen naiskuvan syytä ja sen seurauksia. Mihin muihin ilmiöihin se mielestänne liittyy? Innoitusta ja lisää pohdittavaa voitte etsiä

kirjasta Naisen kuvia (KSL 1088), jonka ovat toimittaneet Liisa Karvonen, Liisa Korhonen, Arja Rosenholm ja Maaret Wager. Esittäkää pohdintanne tulokset muille mahdollisimman havainnollisesti. (Tani 2002, 39.)

- **Perhekuva.** Perhekeskeisyyttä pidetään yhtenä suomalaisen mainonnan tyypillisistä piirteistä. Kerätkää perhettä esittäviä mainoskuvia. Arvioikaa niiden suhteellista määrää kaikista mainoksista jonkin otoksen avulla (esim. viikon lehdet).

Tutkikaa mainosperheen koostumusta. Verrattakaa sitä omiin aikaisempiin kokemuksiinne ja muistikuvianne. Millainen tyypillinen mainosperhe ja käsityksenne mukaan ollut ja millainen se on nyt? Näyttäisikö mainoskuvista nousevan esiin joitakin uusia piirteitä? Mitä?

Tutkikaa, mitä asioita perheen avulla mainostetaan ja millaisiin asenteisiin ja arvoihin perhekuvilla viitataan. Pohtikaa, miksi perhekuvat ja tietynlaiset perhekuvat ovat mainoksissa suosittuja.

Kirjoittakaa tulostenne pohjalta mainoksen suunnittelijalle ohjeet, joissa kerrotte, miksi, milloin ja millaisia perhekuvia kannattaa käyttää. (Tani 2002, 39.)

2.8. USKONTO JA ELÄMÄNKATSOMUSTIETO

1.-5. luokka

Oppilas oppii luottamusta elämään ja itseensä, kohtaamaan rohkeasti tulevaisuuden, ymmärtämään pyhän ulottuvuuden sekä näkemään uskonnon vaikutuksen omassa ja muiden elämässä. Hän tutustuu Uuteen testamenttiin, Jeesuksen elämään ja opetuksiin, Vanhan testamentin keskeisiin kertomuksiin, ymmärtää kirkkovuoden ja Jeesuksen elämänsä välisen yhteyden. Oppilas tutustuu luterilaiseen kirkkoon ja seurakunnan toimintaan sekä muihin kristillisiin kirkkoihin ja ympäröiviin uskonnollisiin ja ei-uskonnollisiin katsomuksiin. Hän oppii kristillisen etiikan soveltamista.

LYHYET VINKIT:

- **Kirkolliset ilmoitukset.** Leikatkaa talteen sanomalehden uskonnolliset ja kirkolliset ilmoitukset sekä palstoja, jossa kerrotaan muiden uskonnollisten yhteisöjen toiminnasta. Keskustelkaa, mitkä tapahtumat kiinnostavat oppilaita eniten? Millaisissa tapahtumissa he ovat jo käyneet?

6.-9. luokka

Oppilas tiedostaa maailmankatsomuksensa rakentumiseen liittyviä tekijöitä. Hän perehtyy Raamattuun inhimillisenä ja pyhänä kirjakokoelmana. Hän perehtyy kristinuskoon, sen syntyyn ja kehitykseen sekä sen merkitykseen ihmisen ja yhteiskunnan elämässä. Hän oppii, mikä on luterilaisen kirkon uskonkäsitys ja tuntee ja soveltaa eettisen ajattelun peruskäsitteitä. Lisäksi hän tutustuu pääpiirteissään keskeisiin maailmanuskontoihin.

PITKÄT VINKIT:

- **Kymmenen käskyä.** Valitkaa yksi tai useampi kymmenestä käskystä ja etsikää lehdestä artikkeleita, jotka valaisevat niitä. Esimerkiksi "Älä varasta" tai "Älä tapa". Keskustelkaa löytämistänne artikkeleista. (Pehkonen ym. 2005, 31.)

Voitte valita myös yhden käskyn käsittelyyn joka viikko. Oppilaat keräävät viikon aikana kukin lehtiartikkelin, joka liittyy kyseiseen käskyyn. Pohditaan yhdessä, mitä mieltä oppilaat ovat käskyn rikkomisesta kussakin tilanteessa. Esim. Onko varastaminen sallittua nälkään?

2.9. HISTORIA

5.-6. luokka

Oppilas oppii ymmärtämään, että historian tiedot ovat historioitsijoiden tulkintoja, jotka saattavat muuttua uusien lähteiden tai tarkastelutapojen myötä. Hän ymmärtää tapoja jakaa historia aikakausiin ja käyttämään käsitteitä esihistoria, historia, vanha aika, keskiaika ja uusi aika. Hän oppii kuvailemaan muutoksia, joiden on katsottu vaikuttaneen oleellisesti ihmisten elämään, kuten maanviljelyn syntyä. Hän oppii esittämään muutoksille syitä.

- **Kymmenen käskyä.** Valitkaa yksi tai useampi kymmenestä käskystä ja etsikää lehdestä artikkeleita, jotka valaisevat niitä. Esimerkiksi "Älä varasta" tai "Älä tapa". Keskustelkaa löytämistänne artikkeleista. (Pehkonen ym. 2005, 31.)

- **Kooste vakaumuksista.** Opettaja ja opiskelijat seuraavat yhtä tai useampaa sanomalehteä ja kokoavat luokan seinälle leikekokoelman siitä, miten eri uskonnot ovat esillä mediassa. Millaisia ovat juttujen otsikot? Millä osastolla (kotimaa, ulkomaat, talous) eri uskontokuntien edustajat esiintyvät? Kiinnittäkää huomiota myös siihen, miten eri uskonnot esitetään kuvallisesti (esim. musliminaisen hunnutetut kasvot). Miten kuva vaikuttaa ajatuksiisi? (Keski-suomalainen)

LYHYET VINKIT:

- **Kuvitteellinen uutinen.** Kirjoita kuvitteellinen uutinen, jossa haastattelet historian suurmiestä. Toinen vaihtoehto on hypätä suurmiehen saappaisiin ja kirjoittaa hänen nimissään yleisönosastokirjoitus "nykyajan" lehteen.

- **Tee historiallinen sarjakuva.** Historiallisia sarjakuvia löytyy lehdistä pilvin pimein, esimerkiksi Asterix ja Harald Hirmuinen. Ota näistä mallia ja kirjoita oma historiallinen sarjakuva, joka kertoo kurssin käsittelemästä aikakaudesta. Toinen vaihtoehto on heittäytyä pilapiirtäjäksi ja luonnostella piirros aikalaislehteen. (Keskisuomalainen.)

7.-9. luokka

Oppilas oppii hankkimaan ja käyttämään historiallista tietoa erilaisista lähteistä. Hän osaa vertailla niitä ja muodostaa oman perustellun mielipiteensä. Hän ymmärtää, että historiallista tietoa voi tulkita eri tavoin. Hän oppii selittämään ihmisen toiminnan tarkoituspäiriä ja vaikutuksia sekä arvioimaan tulevaisuuden vaihtoehtoja käyttäen apuna historiallista muutosta koskevaa tietoa.

LYHYET VINKIT:

- **Historia uutisissa.** Tutkikaa sanomalehdistä, miten historian tapahtumia hyödynnetään nykyhetkestä kertovissa uutisissa. Historiasta tuttuja tietoja käytetään usein taustatietona etenkin sodista, rasismista, vaaleista ja luonnonmullistuksista kertovissa jutuissa. Tarkistakaa, ovatko tiedot oikeita. Kerrotaanko lähde?

- **Tuleva historia.** Etsi sanomalehdestä tapahtumia, joiden uskot jäävän historiankirjoihin. Etsi lehdestä myös henkilöitä, jotka muistetaan vielä vuosikymmenien kuluttuakin.

PITKÄT VINKIT:

- **Oman paikkakunnan historia.** Kuinka hyvin tunnet paikkakuntasi historiaa? Millaisia merkittäviä tapahtumia muistellaan edelleen?

Muodostakaa 3–4 hengen ryhmä. Etsikää ensin sanomalehtien sähköisistä arkistoista (ota yhteys Koululinkkiin) artikkeleita, joissa käsitellään paikkakuntaanne ja sen historiaa. Löytääksenne lisätietoa haastatelkaa paikallisia ihmisiä, joiden muistitieto ulottuu pitkälle ajassa taaksepäin. Haastateltavat voivat olla sukulaisia kuten

isovanhempia tai sitten tuntemattomia. Iäkkäät ihmiset varmasti mielellään kertovat paikkakunnastanne heidän lapsuudessaan. Mitä useampaa henkilöä haastattelette, sitä useamman näkökulman saatte talletettua ja sitä luotettavampi on historiasta hahmottuva kuva!

Jos paikkakunnastanne on kirjoitettu historiikki, niin perehtykää myös siihen. Laatikaa keräämästänne aineistosta tutkielma ja kirjoittakaa

siitä kuvaus paikallislehteenne tai koulun omaan lehteen! (Ahola 2007.)

- Meidän miehemme/naisemme maailmalla.

Millaisia historiallisia henkilöitä on kotoisin kotiseudultasi? Valitse yksi tällainen henkilö, joka on päässyt vaikuttavaan asemaan yhteiskunnassa. Laadi hänestä henkilöprofiili, josta löytyvät tärkeimmät asiatiedot sisältäen mm. hänen lapsuutensa kuvauksen paikkakunnallasi.

Tämän jälkeen perehdy sanomalehtien sähköisiin arkistoihin (ota yhteys Koululinkkiin). Kiinnitä huomiota millaisiin asioihin henkilö on ollut vaikuttamassa. Onko henkilö pyrkinyt kehittämään paikkakuntanne oloja? Jos kyseessä on vielä elossa oleva henkilö niin ota häneen yhteyttä ja haastattele

häntä! Laadi kysymykset yhdessä opettajasi kanssa. Toteuta henkilöstä ja hänen merkityksestään esittely A3-kokoiselle paperiarkille. (Ahola 2007.)

- Ilmoitukset ja yhteiskunnan muutos. Tutkikaa eri vuosikymmenten ilmoituksia. Tarkastelkaa, miten ne heijastavat yhteiskuntaa, kansallisia ja kansainvälisiä tapahtumia, miten näkyvät esim. uudet keksinnöt ja muodit, miten pulakausi ja sota-aika. Tarkastelkaa ilmoituksista näkyviä elinkeinojen, asumistason, liikenteen, ravinnon ja nautintojen muutoksia. Kootkaa löytöne tuokiokuviksi eri vuosikymmeniltä. Esitelkää ne muille esimerkiksi kuvasarjan avulla tai vaikka pieninä kuulokuvina tai sketseinä eri vuosikymmenten kuluttajista. (Tani 2002, 4.)

2.10. YHTEISKUNTAOPPI

7.-9. luokka

Oppilas omaksuu käsityksen yhteiskunnallisen tiedon luonteesta. Hän oppii hankkimaan ja soveltamaan yhteiskuntaa ja talouselämää käsittelevää informaatiota kriittisesti ja toimimaan aktiivisena vaikuttajana. Hän oppii tuntemaan julkiset palvelut, saa valmiuksia työnteon sekä yrittäjyyden merkitykseen ja kunnioittamiseen, oppii ymmärtämään yhteiskunnallisten päätösten vaikutuksia kansalaisten elämään ja kiinnostuu yhteiskunnallisesta osallistumisesta ja vaikuttamisesta. Hän tuntee tekojensa oikeudelliset seuraamukset ja tiedostaa itsensä kuluttajana.

LYHYET VINKIT:

- Oman paikkakunnan sanomalehdet. Tutkikaa, millainen on oman paikkakuntanne sanomalehdistön historia. Arvioikaa sen vaikutuksia kotiseutunne sivistysperinteeseen. (Ops-setti 1994, 38.)

- Vanhat lehdet. Etsikää vanhoja sanomalehtien numeroita. Vertailekaa niiden sisältöä ja ilmaisutapaa nykypäivän sanomalehtiin. Käsittelevätkö ne samoja asioita? Mikä on muuttunut? Mitä vanhat lehdet voivat kertoa oman aikansa yhteiskunnasta? Millaiselta luulisitte tämän päivän yhteiskunnan näyttävän vuosikymmenien kuluttua lehtien palstoilta luettuna? (Ops-setti 1994, 38.)

<http://digi.lib.helsinki.fi>

Selaa vanhoja sanomalehtiä Helsingin yliopiston digitaalisesta sanomalehtikirjastosta. Runsaasti esimerkkejä 1771-1860 Suomessa ilmestyneistä lehdistä.

- **Valinnan vaikeudesta.** Oppilaat selaavat ryhmissä päivän lehteä. He leikkaavat lehdestä irti kolme sellaista juttua, joita ei olisi missään tapauksessa voinut jättää julkaisematta, ja kolme juttua, jotka olisi hyvin voinut jättää lehdestä pois. Aiheet ja perustelut käydään läpi ryhmä ryhmältä. Verrataan ryhmien erilaisia ratkaisuja toisiinsa. Kaikista julkaistavaksi valituista jutuista ryhmät tekevät oman valinnan koko lehden pääuutiseksi ja perustelevat valintansa. Miten ryhmien "linjat" poikkeavat toisistaan? (Leppäjärvi 2005, 30.)

PITKÄT VINKIT:

- **Uutisseuranta.** Valitaan jonain päivänä esille noussut uutinen. Seurataan uutisen elinkaarta alusta loppuun mahdollisimman monesta eri mediasta. Pidetään uutispäiväkirjaa siitä, kuinka suuren painoarvon uutinen saa eri päivinä. Miten jutun kuvitus vaihtelee eri medioissa? Miten lehdet paikallistavat uutisen? Sanomalehdet käsittelevät samaa uutista usein eri näkökulmista. Tee miellekartta tai "puun oksisto" löytämistäsi näkökulmista. Voitte myös ennakoita, mitä uskotte asiassa seuraavaksi tapahtuvan. Tarkistakaa lopuksi, pitikö ennakointi paikkansa.

- **Uutisseuranta II.** Lehtisseuranta (esimerkiksi pareittain lehtikohtaisesti, asiakohtaisesti jne.) Mitkä esillä olevat asiat vaikuttavat perheen, kotikunnan tai kaikkien suomalaisten jokapäiväiseen elämään?

- **Tasa-arvoisia valintoja?** Oppilaat selvittävät päivän uutistarjonnan tasa-arvoisuutta. Tehtävänä on laskea, kuinka monta miestä ja naista lehdessä haastatellaan? Missä rooleissa miehet ja naiset ovat lehdessä? Kuinka monta nuorta ihmistä haastatellaan ja missä yhteydessä? Entä vanhat ihmiset? Kuinka moni maahanmuuttaja saa äänensä kuuluviin lehdessä?

- **Uutisen tausta auttaa hahmottamaan.** Opettaja valitsee ajankohtaisen uutisen (esim. Lähi-idän rauhanneuvottelut tai autoverotus), jonka lukemisen jälkeen opettaja esittelee asian taustoja oppilaille. Oppilaat keskustelevat ryhmissä, miten heidän mielikuvansa uutisesta muuttui, kun he saivat siitä taustatietoa. Tehtävää voidaan jatkaa antamalla ryhmille tehtäväksi valita ajankohtainen uutinen, jolle he hakevat itsenäisesti taustatietoa. (Leppäjärvi 2005, 35.)

- **Aatteet.** Ota käsittelyyn yksi aate tai ideologia ja poimi sanomalehdistä sitä koskevia kirjoituksia. Miten esimerkiksi natsismista tai rasismista kirjoitetaan nykyään? Millaisilla kuvilla natsismia ja rasismia kuvitetaan?

- **Uutisvuoro.** Kiertävä vuoro, jossa oppilas valitsee mediasta yhden kiinnostavan ulkomaan tai kotimaan uutisen tai paikallisuutisen.

- **Väitelista.** Kerätkää lehdistä vastakkaisia väitteitä jostakin ajankohtaisesta asiasta. Esimerkiksi "Tuloveroja on alennettava!", "Tuloveroja ei voida alentaa!".

- **Talouselämää.** Seuratkaa lehden taloussivuilta rahamarkkinoiden muutoksia, esimerkiksi korkojen kehitystä, valuuttojen arvoa ja pörssikursseja. Tutkikaa uutisten pohjalta, mitkä asiat vaikuttavat

näihin. Laatikaa katsauksia ja pohtikaa muutosten seurauksia. (Ops-setti 1994, 17.)

- **Miten asioistamme päätetään?** Leikatkaa lehdestä oman kaupunkinne tai kuntanne valtuuston kokouskutsu. Tutustukaa etukäteen käsiteltäviin

2.11. KUVATAIDE

1.-4. luokka

Oppilas oppii havaintojen tekoa, mielikuvien prosessointia, kuvittelun, keksimisen ja luovan ongelmanratkaisun taitoja, eettisten valintojen tekoa ja niiden perustelua. Hän oppii kuvan tekemisen ja tilan rakentamisen taitoja sekä materiaalin tuntemusta. Hän osaa tarkastella omia ja toisten tekemiä kuvia ja keskustella niistä arvostaen. Hän oppii tuntemaan oman kulttuurinsa ja vieraiden kulttuurien kuvallista perinnettä sekä arvioimaan nykytaidetta, suomalaista rakennusperinnettä sekä arvioimaan ympäristönsä esteettisiä arvoja. Hän oppii tarkastelemaan eri medioiden merkitystä omassa elämässään, kuvallisen viestinnän välineiden käyttöä ja ymmärtämään todellisen ja kuvitteellisen maailman eroja.

LYHYET VINKIT:

- **Muotojen sukulaisuus.** Etsi lehtikuvista toisiaan muistuttavia muotoja. Esimerkiksi pyöreitä palloja, kulmikkaita esineitä, mutkittelevia oksia ja nauhoja. Liimatkaa samanmuotoiset esineet paperiarkille. (Keskisuomalainen)

- **Piirrä se kirjaimellisesti.** Urheilusivujen otsikot ovat värikkydessään sanomalehtien aatelia, ja niissä käytetään runsaasti kielikuvia. Piirtäkää pilakuva urheilu-uutisen otsikoista (esim. Joukkue X nuiji maahan joukkueen Y.) (Keskisuomalainen)

- **Piirretään kuvia uutiseen.** Leikkaa sanomalehdestä joukko kiinnostavia lehtijuttuja ja leikkaa niistä irti kuvat ja kuvatekstit. Jaa lehtijutut oppilaille ja anna tehtäväksi ideoida ja piirtää juttuun sopiva kuva. Kootaan valmiista kuvista ja uutisista luokan oma lehti. Tässä tehtävässä

asioihin. Menkää seuraamaan kokousta. Kirjoittakaa kokouksesta raportti tai lehtiutinen tai tehkää siitä lyhyt radiojuttu. (Tani 2002, 10.)

Voit ottaa myös yhteyttä Ilkkaan tai Pohjalaiseen ja ehdottaa jutun julkaisemista.

kannattaa käyttää hyödyksi riittävän vanhat lehdet, jotta "oikea kuva" ei olisi oppilailla kovin tuoreena mielessä. (Keskisuomalainen)

- **Impressionistinen maalaus.** Revi lehdestä erivärisiä paperisilppuja. Sommittele maalaus erivärisistä paloista joko impressionistisen maalauksen tai mosaiikin periaatteella. Muunnos: maalaa vesiväreillä sanomalehtipaperia ja tee siitä silppua, josta sommittelet kuvan. (Keskisuomalainen)

- **Varjostukset.** Valikoi lehtikuva, johon piirret pastelliliidulla valitsemasi valon suunnasta tulevat varjostukset. (Keskisuomalainen)

5.-9. luokka

Oppilas oppii tuntemaan kuvataiteen ja kuvaviestinnän ilmaisutapoja, materiaaleja, tekniikoita ja työvälineitä ja oppii käyttämään niitä tarkoituksenmukaisesti omassa ilmaisussaan. Hän nauttii omien ajatustensa, havaintojensa ja tunteidensa kuvallisesta ilmaisemisesta. Oppilas oppii tuntemaan kuvallisen viestinnän ja vaikuttamisen keinoja ja käyttämään keskeisiä kuvaviestinnän välineitä omien ajatustensa ilmaisemiseen mediassa.

Hän oppii tarkastelemaan ja arvioimaan taidetta, kuvaviestintää ja ympäristöä esteettisestä ja eettisestä näkökulmasta. Hän oppii työskentelemään itsenäisesti ja yhteisön jäsenenä kuvataiteen projekteissa.

LYHYET VINKIT:

- **Katse kertoo.** Tutkikaa lehtien henkilökuvia ja tarkkailekaa, mitä silmät ja kuvakulma yhdessä kertovat. Silmiin katsovat ihminen näyttää rehelliseltä ja vetoavalta. Silmien korkeudelta kuvaaminen on tasa-arvoista, ylhäältä päin kuvaaminen tekee kuvattavasta pienen ja anovan näköisen ja alhaalta päin otettu kuva antaa kuvattavasta ylimielisemmän ja suuremman kuvan. Kaukaisuuteen katsova näyttää haaveilijalta, alas surulliselta ja viistoon epärehelliseltä. Pohtikaa, miksi henkilö on kuvattu juuri tästä kuvakulmasta. Muuttaisiko kuvakulma vaikutelmaa? (Keskisuomalainen)

- **Kuvakulma.** Etsi lehdestä kuva, joka a. on otettu silmien korkeudelta, b. ylhäältä alaspäin, c. alhaalta ylöspäin, d. takaa, e. sivulta. Arvioi, millä tavalla kuvakulma vaikuttaa esitetyn asian tulkintaan. (Keskisuomalainen)

- **Tee kuvamanipulaatio.** Jos käytössäsi on kuvankäsittelyohjelma, kokeile oppilaiden kanssa, millä kaikilla tavoin kuvaa on mahdollista muokata. Kokeilkaa myös kuvien rajaamista ja keskustelkaa, miten rajaaminen vaikuttaa kuvan tulkintaan. (Keskisuomalainen)

- **Uutiskuvan rajaaminen.** Valitkaa sanomalehdestä uutiskuva. Tehkää siitä kolme

erilaista rajausta, jotka muuttavat sen sisällön ja tehon. Kirjoittakaa kuvatekstit. (Ops-setti 1994, 37.)

- **Uutiskuvan rajaaminen II.** Valitkaa sanomalehdestä uutiskuva. Liimatkaa se piirustuspaperille ja laajentakaa kuvaa kuvitellen, mitä jää kuvan ulkopuolelle. Tehkää useita eri versioita. (Keskisuomalainen)

- **Kädet kertovat.** Leikatkaa parin kanssa kuvia, joissa näkyvät kädet. Mitä kädet ja niiden asento kertovat kuvattujen tunteista, luonteesta ja käyttäytymisestä? Ylhäällä olevat kädet liittyvät usein menestykseen, valtaan, uhitteluun tai iloiseihin asioihin. Kun kädet peittävät kasvot, ihminen on usein surullinen, katuva tai ujo. Päätäväinen nojaa leukaan. (Keskisuomalainen)

- **Piirrä se kirjaimellisesti.** Urheilusivujen otsikot ovat värikkydessään sanomalehtien aateliala, ja niissä käytetään runsaasti kielikuvia. Piirtäkää pilakuva urheilu-uutisen otsikoista (esim. Joukkue X nuiji maahan joukkueen Y.) (Keskisuomalainen)

- **Onko kuva totta?** Käykö kuvasta ilmi, mistä se on peräisin ja kuka sen on ottanut? Pohtikaa, onko kuva otettu aidosta tilanteesta vai onko tilanne lavastettu? Poseeraavatko kuvattavat? Jos kuva on tehty tietokoneella, siinä kuuluu lukea:

kuvamanipulaatio tai käsitelty kuva.
(Keskisuomalainen)

- **Tekstille kuva.** Oppilaille jaetaan kopio sanomalehdestä julkaistusta, kuvallisesta jutusta, josta on kuva leikattu pois. Oppilaat ideoivat, millainen kuva sopisi jutun sisältöön. Käydään läpi kuvaideoita. Ideoija perustelee, mitä kuva toisi juttuun lisää ja mitä viestiä korostaisi. Lopuksi oppilaille heijastetaan lehdessä kuvan yhteydessä julkaistu kuva. (Leppäjärvi 2005, 29.)

- **Kuvan ja tekstin yhteydestä.** Valitaan jokin lehdessä julkaistu kuva. Oppilaat tekevät yksin tai ryhmissä sille kuvatekstin tai otsikon. Arvioidaan lopuksi yhdessä kuvatekstien informatiivisuutta sekä yhteyttä kuvaan. Keskustellaan siitä, miten erilainen teksti vaikuttaa kuvaan ja miten kuva puolestaan maalaa sanoille mielikuvia ja merkityksiä.

KIRJALLISUUS:

www.kopiraitti.fi

Kopioston ja opetusministeriön tuottama tekijänoikeusopas, joka keskittyy kouluopetukseen liittyviin tekijänoikeuksiin.

www.snd.org

Kansainvälinen sanomalehtien graafista suunnittelua esittelevä sivusto, mukana paljon ajankohtaisia esimerkkejä uutiskuvien käsittelystä eri puolilla maailmaa.

2.13. KOTTITALOUS

7.-9. luokka

Oppilas oppii ymmärtämään hyvien tapojen ja tasa-arvon merkityksen yksilön ja perheen hyvinvoinnin kannalta. Hän pohtii kotitalouden arjen hallintaa ja sen yhteyksiä omiin valintoihinsa ja toimintaansa. Hän osaa tehdä ruokatalouden, asunnon ja tekstiilien hoitoon liittyviä perustehtäviä ja käyttämään tarkoituksenmukaisia aineita, välineitä ja työtapoja. Hän osaa toimia harkitsevana ja vastuunsa tuntevana kuluttajana sekä tiedostamaan kulutukseen liittyviä ongelmia. Hän tiedostaa kotitalouksien toimintaan liittyvää kansallista kulttuuria sekä kansainvälistymisen ja monikulttuurisuuden tuomia mahdollisuuksia.

LYHYET VINKIT:

- **Ruokakorin hinta.** Kerätkää useista eri sanomalehdistä ruokakauppojen mainoksia ja vertaillkaa, kuinka paljon peruselintarvikkeet maksavat missäkin kaupassa. Huomioi erityisesti elintarvikkeiden kilohinnat. Millaisia ruokia on

tarjouksessa? Miksi? Voitte myös laskea, mitä maksaa viidestä elintarvikkeesta koottu "terveellinen ruokakori" ja viidestä elintarvikkeesta koottu

"epäterveellinen ruokakori". Ruokailmoittelua on eniten torstain lehdessä.

- **Ruokakorin hinta II.** Kokoa viikonlopun ruokaostokset lehti-ilmoituksien perusteella. Käytössä on a. 40 euroa, b. 20 euroa rahaa. Ostosten on oltava järkeviä. Kuka saa rahalla parhaan ostoskorin?

- **Mainonnan keinot.** Tutkitaan ruokamainoksia. Mitä mainonnan keinoja niissä käytetään? Edullisuutta, kokonaan uutta tuotetta, uudistunutta

tuotetta, terveellisyttä, ajankohtaisuutta, ulkonäköön liittyviä syitä, painonhallintaan liittyviä syitä ja niin edelleen.

- **Kuluttajan sesonkeja.** Mikä on ajankohtaista ostamisessa juuri nyt? Kootkaa lehtien avulla kuluttajan sesonkilehti esim. koulujen alkamisen tai jouluostosten aikaan. Pohtikaa sesonkien ja kampanjoiden vaikutusta ostamiseen. Kehitelkää jokin oma sesonki (esim. varpaidenkoristeluviikko) ja kootkaa sen ympärille mainoslehtinen. (Ops-setti 1994, 10.)

PTTKÄT VINKIT:

- **Kuluttajakatsaus.** Oppilaat esittelevät vuorollaan jonkin kuluttajuuteen liittyvän uutisen, jossa tarjotaan tietoa ja opastusta. Keskustellaan, mitä tietoja annetaan? Mistä ne on saatu? Mitkä tiedot ovat tuotteen kannalta myönteisiä tai kielteisiä? Miten tiedot vaikuttavat?

2.14. OPPILAANOHJAUS

- **Työpaikkailmoitukset.** Lukekaa työpaikkailmoituksia. Millä tavalla kansainvälistyminen näkyy ilmoituksissa? Mitä tänä päivänä vaaditaan työn saamiseen? Mihin muihin maihin kuin Suomeen haetaan työvoimaa suomalaisissa päivälehdissä? (Tuominen 2005, 12.)

Etsikää työtä. Kirjoita oma ilmoitus työnhakijana. Anna mielikuvituksen lentää ja tee mainos itsestäsi, mutta pidä silti jalat maan pinnalla. (Tuominen 2005, 12.)

- **Ammatteja.** Leikkaa lehdestä kuvia ihmisistä, jotka työskentelevät erilaisissa ammateissa. Jaa kullekin oppilasparille yksi kuva. Pari laatii listan siitä, minkälaisia ominaisuuksia tai kokemuksia ammatissa työskenteleviltä vaaditaan. Mitä negatiivisia ja mitä positiivisia seikkoja eri ammatteihin yhdistetään? (Pehkonen ym. 2005, 31.)

3. LUKIO

3.1. ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS

LYHYET VINKIT:

- **Vierasperäiset sanat.** Etsi sanomalehdistä vierasperäisiä tai vieraskielisiä sanoja ja keksi niille suomenkieliset vastineet (esim. positiivinen - myönteinen).
 - **Kirja-arvio.** Etsikää sanomalehden kirja-arviosta kolme tärkeintä rakennuspuuta. a. kirjan sisältö, b. kirjoittajan persoona ja aikaisempi tuotanto, c. arvio teoksesta. Kirjoittakaa kirja-arvio koulussa lukemastanne kirjasta.
 - **Tietolähteiden jäljillä.** Etsikää päivän lehdestä jokaiselle käsittelyyn yksi uutinen. Tutkikaa, mitä tietolähteitä niissä on nimetty. Näkyykö toimittajan nimi? Entä uutistoimiston, Mistä toimittaja ilmoittaa saaneensa tietonsa? Ketä on haastateltu? Mihin virallisiin lähteisiin viitataan?
- Onko toisen tai kolmannen asteen lähteitä (NN sanoi kansliapäällikön sanoneen että ministeri ottaa asian esille...)? Tutkikaa, mikä on haastateltavan sanomaa ja missä kuuluu toimittajan oma ääni. Miten helppoa ne on erottaa toisistaan?
- Tutkikaa, mistä toimittaja on joutunut etsimään lisätietoja selvitellessään uutisen taustaa. Onko tekstissä tietoja, joita toimittaja on todennäköisesti joutunut päättämään? (Ops-setti 1994, 50.) Ottakaa yhteyttä toimittajaan ja kysykää häneltä lähteiden käytöstä.
- **Kuka uutisessa puhuu?** Käykää pareittain läpi tuoreita uutisia ja listatkaa ylös kaikki ne, jotka pääsevät uutisessa ääneen. Kirjatkaa ylös, ovatko he naisia vai miehiä ja mitä he tekevät työkseen.

Pohtikaa juttu kerrallaan, ketä muuta toimittaja olisi voinut haastatella. Jäikö jonkun mielipide kuulematta?

- **Vanhoja ja uusia ilmoituksia.** Verratkaa vanhoja ja uusia ilmoituksia (Vanhoja löydätte esimerkiksi eri lehtien julkaisemilta historiallisista sivuilta ja tietenkin kirjastosta.). Tutkikaa ilmoitusten muotoa: asemointia (layout), kuvia, kirjasintyypppejä. Miten ne ovat muuttuneet? Mitä ne kertovat yhteiskunnan muutoksista?

Tarkkailkaa kielen muuttumista ilmoitusten avulla. Miten sanasto, lauserakenne ja oikeinkirjoitus ovat muuttuneet? Miten yhteiskunnallinen muutos näkyy ilmoitusten kielessä? (Tani 2002, 4.)

- **Kansalaismainos.** Etsikää lehdestä kansalaismainos eli jotakin yhteiskunnallisesti tärkeää asiaa käsittelevät ilmoitus. Millaisiin asioihin löytämänne ilmoitukset puuttuvat? Miten niissä on käytetty mainonnan keinoja? Onko tulos mielestänne onnistunut?

Suunnitelkaa jostakin mielestänne tärkeästä asiasta mahdollisimman tehokkaasti mainonnan keinoja käyttäen kansalaismainos tai parin kolmen mainoksen sarja. Pitäkää yhteyttä paikallisiin viestimiin ja tarjotkaa onnistuneimmat tuotoksenne lehden julkaistavaksi. (Tani 2002, 12.)

- **Hyvä vai paha mainonta?** Äänetön keskustelu. Ottakaa työnne pohjaksi kaksi äärimmäistä näkemystä.

1. Mainonta on avuttomien kuluttajien manipuloimista ja keinotekoisien tarpeiden luomista.

2. Mainonta on enimmältään tuotteista ja niiden ominaisuuksista tietoa antavaa valistusta itsenäisille ja järkeville kuluttajille, jotka pystyvät itse päättämään, mitä tarvitsevat ja mitä eivät.

Jakakaa suuri paperiarkki kahtia ja kirjoittakaa kummallekin puolelle oma otsikkonsa, esim. AVUTTOMAN KULUTTAJAN AIVOPESUA ja TARPEELLISTA TIETOA AJATTELEVALLE IHMISELLE. Jokainen opiskelija kirjoittaa lapulle näitä väitteitä tukevia perusteluja: tietoa, kokemuksia, esimerkkejä ja käy äänettä kiinnittämässä lappunsa sinitarralla oikeaan lokeroon. Kaikki lukevat hiljaa toistensa viestejä. Mieleen tulevat kommentit ja uudet asiat kirjoitetaan uusille lapuille ja kiinnitetään paikoilleen. Ryhmitellään yhteenkuuluvat laput vierekkäin.

Lopuksi tarkastellaan esiin tulleita asioita ja laaditaan keskustelun pohjalta jonkinlainen yhteenveto luokan käsityksistä. (Tani 2002, 17.)

- **Kiinnostavat kuvat.** Mainoskuvasta on sanottu mm. seuraavia asioita:

1. Toiminnallinen kuva on yleensä staattista kiinnostavampi.
2. Todellisuutta esittävä kuva on yleensä kuvitteellista parempi.
3. Ihminen pitää ihmisestä, etenkin sellaisesta, johon voi samastua.
4. Suoraan lukijaan katsova ihminen on puhutteleva.

5. Pienet lapset ja eläimet herättävät sympatioita.

Kootkaa lehdistä mainoskuvia ja tutkikaa, miten niissä on otettu huomioon edellä olevat periaatteet. Pohtikaa, millaisiin seikkoihin tuollaisten kuvien vaikutus perustuu, mihin nuo kuvat meissä vetoavat.

Ryhmitelkää löytämänne kuvat sen mukaan, kuinka moneen edellisistä ryhmistä ne kuuluvat. Lisääkö moneen ryhmään kuulumisen mielestänne kuvan tehokkuutta? (Tani 2002, 32.)

- **Myyttiset miehet ja myyttiset naiset I.** Tutkikaa kreikkalaisia jumaltaruja, palauttakaa mieleenne tuttujen satujen ja Kalevalan hahmoja, miettikää kirjallisuuden, elokuvan ja sarjakuvien sankareita. Listatkaa erilaisia sankarityyppejä ja yritäkää löytää niille vastaavuuksia eri mainosten miestyypeistä.

Pohtikaa, miksi löytämässänne mainoksissa on haluttu viitata myyttiin tai myyttiseen hahmoon. Millaisten ominaisuuksien, millaisten käsitysten tai aatteiden kantajina myyttiset miehet mielestänne esiintyvät. (Tani 2002, 33.)

- **Myyttiset miehet ja myyttiset naiset II.** Valitkaa jokin vanhojen tarinoiden tai satujen miesmyytti/naismyytti. Lukekaa ja analysoikaa taru tai satu, josta myytti on peräisin, ja suunnitelkaa sen ympärille mainos,

- a. josta heti tunnistaa sadun/myytin,
 - b. jossa satuun tai myyttiin viitataan joillakin ilmeillä, eleillä, asennoilla, esineillä...
- (Tani 2002, 33.)

PITKÄT VINKIT:

- **Uutiskuvan keinoin.** Etsikää ilmoituksista uutiskuvia tai uutiskuvanomaisia kuvia. Pohtikaa, miksi uutismaista kuvaa on missäkin ilmoituksissa käytetty. Ryhmitelkää löytämäne kuvat erilaisten tavoitteiden mukaan. Esitelkää ryhmittelyne perusteluineen muille.

Miettikää tuotteita, joiden mainostamisessa olisi eduksi käyttää mahdollisimman spontaaneilta

vaikuttavia kuvia. Esitelkää ehdotuksenne perusteluineen muille.

Leikatkaa sanomalehdestä kiinnostavia uutiskuvia. Kootkaa ideariihen avulla kaikki mahdolliset - ja mahdottomatkin - asiat, joita voisi mainostaa niiden avulla. Seulokaa saaliistanne kiinnostavimmat ideat ja toteuttakaa yksi mainokseksi asti. (Tani 2002, 37.)

KIRJALLISUUS:

Suomalaiset Topeliuksen silmin

Kaksitoistasivuinen opettajille tarkoitettu Topeliuksen juhlavuoteen liittyvä julkaisu, jonka tehtävät on suunnattu kaikille kouluasteille. Kirjoittaja Allan Tiitta. Tehtäväehdotukset: Kirsi Häkkinen, Minna Inovaara, Leena Mäkilä ja Riitta Myöhänen. 1998.

3.2. MATEMATIIKKA

LYHYET VINKIT:

- **Tilastografiikan kriittinen tarkastelu.** Antaako esimerkiksi pylväsdiagrammi totuudenmukaisen kuvan asioista, vai huijaako valittu asteikko. (Keskisuomalainen)

Olisiko pitänyt valita jokin muu asteikko? Jos näin on, piirretään diagrammi paremmin.

3.3. BIOLOGIA

LYHYET VINKIT:

- **Ekomainokset.** Tutkikaa, miten ekokulttuuri näkyy toisaalta mainoksen ihmiskuvissa, tarinoissa ja visuaalisessa asussa, toisaalta argumentoinnissa ja suostuttelumääritelmässä. Arvioikaa ekoasenteen

- **Tutkitaan urheilutuloksia.** Nuorille mieluista aineistoa opetukseen ovat urheilutulokset. Niiden avulla voi laskea esimerkiksi aikaan liittyviä asioita, prosentteja, murtolukuja. Esimerkiksi jääkiekon maali-, syöttö, ym. -tilastoista saa viriteltyä monenlaisia tehtäviä. (Keskisuomalainen)

luotettavuutta: onko ekologisuus vain (muodikasta) pintaa, myyntikeino vai välittömän hyödyn tavoittelua syvällisempi asenne? Perustelkaa mielipiteenne. (Tani 2002, 39.)

PITKÄT VINKIT:

- **Oppimispäiväkirja.** Käytä reaaliaineen arvioinnissa tentin sijaan oppimispäiväkirjaa. Päiväkirjaksi soveltuu hyvin A4-kokoinen vihko. Oppimispäiväkirja koostuu

- a. oppituntien aineistoista ja omista muistiinpanoista,
- b. tehdyistä tehtävistä,
- c. ajankohtaismateriaalista (uutisointia ja juttuja, jotka liittyvät oppitunneilla käsiteltyihin aiheisiin)
- d. oman oppimisen arvioinnista.

Oppilas kerää kurssin aiheeseen liittyviä juttuja koko opintojakson ajan. Hän merkitsee aina, missä ja milloin juttu on julkaistu. Opiskelija kommentoi lyhyesti juttuja - miten ne liittyvät opiskeltavaan aiheeseen? Millaisia ajatuksia ne herättävät? Opiskelija pohtii myös aiheiden yhteiskunnallista merkitystä. (Suvikas 2007, 31.)

3.4. MAANTIEDE

LYHYET VINKIT:

- **Ulkomaiset uutiskuvat.** Tutkikaa ulkomaisten uutiskuvien lähdetietoja. Mitä niiden kulkureiteistä voi päätellä? Missä kansainvälisten uutisten painopiste juuri nyt sijaitsee? Mitä kuvat kertovat näistä paikoista? Löytyykö maailmasta paikkoja,

joita koskevia uutiskuvia ette ole koskaan nähneet? Pohtikaa, miksi jotkin paikat ja tapahtumat lävistävät länsimaisen uutisseulan paremmin kuin jotkin toiset. (Raatikainen 2006, 17.)

PITKÄT VINKIT:

- **Oppimispäiväkirja.** Käytä reaaliaineen arvioinnissa tentin sijaan oppimispäiväkirjaa. Päiväkirjaksi soveltuu hyvin A4-kokoinen vihko. Oppimispäiväkirja koostuu

- a. oppituntien aineistoista ja omista muistiinpanoista,
- b. tehdyistä tehtävistä,
- c. ajankohtaismaterialista (uutisointia ja juttuja, jotka liittyvät oppitunneilla käsiteltyihin aiheisiin)
- d. oman oppimisen arvioinnista.

Oppilas kerää kurssin aiheeseen liittyviä juttuja koko opintojakson ajan. Hän merkitsee aina, missä ja milloin juttu on julkaistu. Opiskelija kommentoi lyhyesti juttuja - miten ne liittyvät opiskeltavaan aiheeseen? Millaisia ajatuksia ne herättävät? Opiskelija pohtii myös aiheiden yhteiskunnallista merkitystä. (Suvikas 2007, 31.)

- **Valtioiden vaikutus ilmastonmuutokseen.** Millä tavalla valtiot vaikuttavat ilmastonmuutokseen? Perehtykää ryhmissä ensin oppikirjan tietoon koskien Yhdysvaltoja, Kiinaa ja Eurooppaa.

Pohjatiedot kerrattuanne ja yhdessä aihetta pohdittuanne etsikää sanomalehtien sähköisistä arkistoista (ota yhteys Koululinkkiin) kyseisiä toimijoita käsittelevät lehtijutut. Etsikää esiin myös kansainväliset ympäristösopimukset sekä -raportit. Verratkaa sanomalehtijuttujen antamaa informaatiota oppikirjan esittämään.

Onko valtioiden toimintatavoissa tapahtunut muutosta parempaan tai huonompaan? Kirjatkaa ylös, miten eri valtiot vaikuttavat ilmastonmuutokseen. Verratkaa myös eri valtioiden ekologisia jalanjälkiä. Voitte tutkia myös muita valtioita tai valtioryhmiä! Laatikaa tutkimuksestanne juliste ja esitelkää työnne muulle luokalle.

Vihjeitä hakusanoiksi: IPCC, Rion sopimus, Kioton sopimus, ilmastopaneeli, ilmastoryhmä, ekologinen jalanjälki. (Ahola 2007.)

- **Yhteiskunnallinen ympäristövastuu.**

Suurimmat monikansalliset yritykset voivat olla vaikutusvaltaisempia kuin pienet valtiot. Piirtäkää aluksi yhdessä luokan kanssa taululle tai posterille yhteinen miellekartta, johon opettajan avustuksella kirjataan ylös keskeiset tuotemerkit ja monikansalliset yritykset.

Valitse yksi näistä yrityksistä ja tutki sanomalehtien arkistoista (ota yhteys Koululinkkiin) sitä koskevia lehtijuttuja liittyen ilmastonmuutokseen.

Millä keinoin yritys on osallistunut sanomalehtikeskusteluun ilmastonmuutoksen suhteen? Onko yritys vaikuttanut ihmisten todelliseen elinympäristöön positiivisesti vai negatiivisesti? Millaisia tekoja/investointeja yritys on suorittanut? Laadi näiden kysymysten pohjalta yrityksestä lyhyt tutkielma, jonka esittelet luokalle ja jätät opettajalle arvioitavaksi. (Ahola 2007.)

- Ihmiskunnan vaikutus ilmastonmuutokseen.

Ilmastonmuutos on ilmiö, josta on olemassa ristiriitaista tietoa. On väitetty, ettei tapahtumaketju ole ihmisen toiminnasta johtuvaa ja että todistamamme säätilan muutokset kuuluvat luonnollisen lämpötilojen vaihtelun piiriin. Onkin tärkeää oppia tulkitsemaan vastaanottamaansa informaatiota sekä tutkimaan tiedon taustoja.

Etsikää ryhmissä sanomalehtien sähköisistä arkistoista (ota yhteys Koululinkkiin) lehtijuttuja ilmastonmuutoksesta. Verratkaa viimeisten 15 vuoden ajanjaksoa edeltävään vuosisataan kiinnittäen huomiota mm. väestölukuun, liikenteeseen, lämpötiloihin, tuotantoon, sähkönkulutukseen yms. Kirjatkaa ylös tieteelliset tutkimustulokset ja kiinnittäkää erityistä huomiota siihen, mistä tieto on peräisin ja millaisessa asemassa kirjoittaja tai haastateltu asiantuntija on. Laatikaa lopputuotokseksi A3-kokoinen juliste aiheesta, johon voitte myös nitoa tulostetut sanomalehtiartikkelit kiinni.

Vihjeitä hakusanoiksi: IPCC, Rion sopimus, Kioton sopimus, ilmastopaneeli, ilmastoryhmä, ekologinen jalanjälki. (Ahola 2007.)

- **Ympäristökysymyksiä.** Kerätkää artikkeleita, jotka käsittelevät ympäristökysymyksiä. Syventykää

joihinkin tiettyihin kysymyksiin. Lukekaa ongelmia koskevat artikkelit ja pohtikaa:

- a. Mitä ympäristöongelmaa kussakin artikkelissa käsitellään?
- b. Mihin tieteenalueeseen ongelma kuuluu?
- c. Keitä päätöksentekijöitä, organisaatioita ja yksityisiä tahoja ongelma koskee?
- d. Onko ympäristöongelman syy riippuvainen eri ryhmien intresseistä?
- e. Voiko ongelman ratkaista poliittisten päätösten avulla? (Pehkonen ym. 2005, 31.)

- Miten ilmastonmuutoksesta kirjoitetaan lehdessä?

Oppilaat keräävät juttupankkia ilmastonmuutokseen liittyvistä uutisista. Leikekokoelma siirretään luokan seinälle. Millaisesta näkökulmasta ilmastonmuutosta lähestytään jutuissa. Taloudellisesta? Arkinäkökulmasta? Ekonäkökulmasta? Korostuvatko jotkut yksityiskohdat sensaatiohakuisesti? Näkyykö kansalaisten näkökulma? Pidättäydytäänkö tieteellisessä näkökulmassa?

- **Uutiskatsaus.** Tilaa eri lehtiä maksuttomasti opetuskäyttöön muutaman päivän ajalta. Seuraa uutisia laittamalla nuppineulan kartalle aina, kun kunta tai maa mainitaan sanomalehdessä. Lopuksi katsotaan, mistä maista/kunnista uutiset kertovat ja mitkä ovat aliedustettuja.

- **Ympäristö haltuun.** Ottakaa työnne pohjaksi jokin ajankohtainen kunnallinen ilmoitus, esim. kaavoitusta, katu- tai vesi- ja jätevesimaksuja koskeva. Perehtykää siinä oleviin asioihin ja taustoihin. Käykää mahdollisuuksien mukaan itse tutustumassa asioihin, käyttäkää hyväksi

arkistotietoja, haastatelkaa virkamiehiä ja ihmisiä, joita asia koskee.

Tehkää asiasta lehti- tai radioreportaasi tai videouutinen omalle koululle tai paikallistelevisiolle tai paikalliselle lehdelle. Jos käsiteltävä asia vaatii

mielestänne toimenpiteitä, ottakaa selville, miten asiaan on mahdollista vaikuttaa, kenen puoleen kannattaa kääntyä ja mihin asiasta voi tai kannattaa valittaa. Suunnitelkaa vaikuttamiskampanja ja toteuttakaa se. (Tani 2002, 10.)

3.5. FYSIIKKA

PTKÄT VINKIT:

- Toimijat ilmastonmuutoksessa - tutkielma. Energiantuotanto on yksi kynnyskysymys mietittäessä niitä toimia, joilla ympäristönkuormitusta pyritään vähentämään. Erityisesti hiilen, maakaasun ja öljyn tuotanto on vaa'ankielen asemassa. Valitse yksi energiantuotantoala, jonka toiminnasta teet tutkielman.

Etsi sanomalehtien sähköisistä arkistoista (ota yhteys Koululinkkiin) tuon alan suuryritysten kannanottoja koskien ilmastonmuutosta. Mikä on yrityksen mielestä ihmisen rooli ilmaston lämpenemisessä? Onko yritys investoinut ympäristöystävällisempään teknologiaan tai toimintaan? Miten yritys suhtautuu poliittisiin päätöksiin ja sitoviin sopimuksiin, joiden kautta yksityistä sektoria pyritään ohjaamaan ympäristöä säästävään suuntaan? Etsi vastauksia näihin kysymyksiin.

Laadi aikajana viimeisen kymmenen vuoden tärkeimmistä tapahtumista. Kirjaa aikajanaan mahdollinen muutos yrityksen asenteessa ja toiminnassa. Esitä valmis tutkielmasi luokalle aikajanan avulla joko taululla tai PowerPointesityksenä.

Vihjeitä hakusanoiksi: ExxonMobil, Fortum, Shell, Gasprom, Rosneft. (Ahola 2007.)

- Oppimispäiväkirja. Käytä reaaliaineen arvioinnissa tentin sijaan oppimispäiväkirjaa. Päiväkirjaksi soveltuu hyvin A4-kokoinen vihko. Oppimispäiväkirja koostuu

- a. oppituntien aineistoista ja omista muistiinpanoista,
- b. tehdyistä tehtävistä,
- c. ajankohtaismateriaalista (uutisointia ja juttuja, jotka liittyvät oppitunneilla käsiteltyihin aiheisiin)
- d. oman oppimisen arvioinnista.

Oppilas kerää kurssin aiheeseen liittyviä juttuja koko opintojakson ajan. Hän merkitsee aina, missä ja milloin juttu on julkaistu. Opiskelija kommentoi lyhyesti juttuja - miten ne liittyvät opiskeltavaan aiheeseen? Millaisia ajatuksia ne herättävät? Opiskelija pohtii myös aiheiden yhteiskunnallista merkitystä. (Suvikas 2007, 31.)

3.6. KEMIA

PITKÄT VINKIT:

- **Oppimispäiväkirja.** Käytä reaaliaineen arvioinnissa tentin sijaan oppimispäiväkirjaa. Päiväkirjaksi soveltuu hyvin A4-kokoinen vihko. Oppimispäiväkirja koostuu

- a. oppituntien aineistoista ja omista muistiinpanoista,
- b. tehdyistä tehtävistä,
- c. ajankohtaismaterialista (uutisointia ja juttuja, jotka liittyvät oppitunneilla käsiteltyihin aiheisiin)
- d. oman oppimisen arvioinnista.

Oppilas kerää kurssin aiheeseen liittyviä juttuja koko opintojakson ajan. Hän merkitsee aina, missä ja milloin juttu on julkaistu. Opiskelija kommentoi lyhyesti juttuja - miten ne liittyvät opiskeltavaan aiheeseen? Millaisia ajatuksia ne herättävät? Opiskelija pohtii myös aiheiden yhteiskunnallista merkitystä. (Suvikas 2007, 31.)

3.7. USKONTO JA ELÄMÄNKATSOMUS

LYHYET VINKIT:

- **Kuvien etiikka.** Tutkikaa lehtikuvia. Tuleeko vastaanne kuvia, jotka loukkaavat mielestänne yksilönsuojaa? Kuinka kuvat olisi pitänyt ottaa? Taustaksi: ihmiset kokevat koskettavimmiksi kuvat, joissa on lapsia tai eläimiä. (Keskisuomalainen)

- **Tasa-arvo, ihmisarvo.** Tasa-arvoon pyrkiminen ja ihmisarvon kunnioittaminen ovat journalistien hyväksymiä alan ihanteita. Kuinka ne toteutuvat arjessa? Kuinka eri-ikäiset, eri sukupuolta, eri kansallisuuksia olevat, eri uskontoja edustavat ihmiset ovat esillä mediassa? Millaisia ihmiskuvia kaupalliset ihanteet ja sensaationtavoittelu suosivat? (Keskisuomalainen)

- **Nykyaikaa etsimässä.** Tutkikaa päivän lehtiä. Mitkä ilmoitukset heijastavat mielestänne parhaiten tätä aikaa? Mitä yhteiskunnassa vallitsevia ajatuksia ja asenteita ilmoituksista voi nähdä? Millaisia ilmoituksia ei juuri ollut vaikkapa kymmenen vuotta sitten?

Esittäkää ilmoitusten perusteella muutamia väitteitä siitä, millaista nykyaika on, millainen on nykyihminen, mitä tässä yhteiskunnassa arvostetaan, kuka täällä menestyy...

PITKÄT VINKIT:

- **Oppimispäiväkirja.** Käytä reaaliaineen arvioinnissa tentin sijaan oppimispäiväkirjaa. Päiväkirjaksi soveltuu hyvin A4-kokoinen vihko. Oppimispäiväkirja koostuu

a. oppituntien aineistoista ja omista muistiinpanoista,

a. Kootkaa väitteenne seinälehteen ja perustelkaa ne tutkimienne ilmoitusten koosteella tai

b. tiivistäkää väitteenne graffiteiksi, jotka voitte maalata pahville tai paperimassalla päällystetylle seinäpinnalle.

c. Järjestäkää aiheesta keskustelu- tai väittelytilaisuus. (Tani 2002, 4.)

- **Pikkuaikuiset.** Etsikää sellaisia mainoskuvia, joissa lapset on puettu aikuisiksi tai joissa he suorittavat aikuisen tehtäviä.

Pohtikaa, mistä on kyse. Onko yhteiskunnassa muualla nähtävissä samansuuntaista kehitystä? Mistä ilmiö mielestänne johtuu ja mitä siitä seuraa?

Verratkaa "aikuislapsimainoksia" muihin lapsia käyttäviin mainoksiin. Onko mainostettavissa asioissa tai tavaroissa oleellista eroa? Onko kohderyhmissä eroa? Mitä eroa on niiden herättämissä mielikuvissa? Pohtikaa erojen syitä ja seurauksia. (Tani 2002, 39.)

b. tehdyistä tehtävistä,

c. ajankohtaismateriaalista (uutisointia ja juttuja, jotka liittyvät oppitunneilla käsiteltyihin aiheisiin)

d. oman oppimisen arvioinnista.

Oppilas kerää kurssin aiheeseen liittyviä juttuja koko opintojakson ajan. Hän merkitsee aina, missä ja milloin juttu on julkaistu. Opiskelija kommentoi lyhyesti juttuja - miten ne liittyvät opiskeltavaan aiheeseen? Millaisia ajatuksia ne herättävät? Opiskelija pohtii myös aiheiden yhteiskunnallista merkitystä. (Suvikas 2007, 31.)

- **Arvot ja ihmiskuva sanomalehdessä.** Seuratkaa ryhmissä tiiviisti eri sanomalehtiä 1-2 viikon ajan. Tarkastelkaa sanomalehtien vakiokasvoja. He ovat mielenkiintoisia seurattavia, sillä usein sanomalehdet tulevat tietoisesti tai tiedostamattaan luoneeksi vakiokasvosta jonkin arvomaailman arkkityypin (esim. Tarja Halonen "muumimamma", äidilliset arvot). Leikatkaa heistä kertovat jutut kuvineen irti, ja analysoikaa,

- a. Mistä syistä henkilö pääsee julkisuudessa esiin?
- b. Millaisia arvoja henkilö välittää lukijoille?
- c. Pohtikaa, tuoko henkilö tarkoituksella esiin näitä arvoja? Onko imago sittenkin median tekemä?

- **Kooste vakaumuksista.** Opettaja ja opiskelijat seuraavat yhtä tai useampaa sanomalehteä ja kokoavat luokan seinälle leikekokoelman siitä, miten eri uskonnot ovat esillä mediassa. Millaisia ovat juttujen otsikot? Millä osastolla (kotimaa, ulkomaat, talous) eri uskontokuntien edustajat esiintyvät? Kiinnittäkää huomiota myös siihen, miten eri uskonnot esitetään kuvallisesti (esim. musliminaisen hunnutetut kasvot). Miten kuva vaikuttaa ajatuksiisi

3.8. FILOSOFIA

LYHYET VINKIT:

- **Filosofien perinne nyt.** Filosofisten opetusten ja periaatteiden näkyminen nykymedian esiin nostamissa aiheissa. (Keskisuomalainen)

- **Totuus, totuudellisuus.** Aineiston arvottamisen eri keinot, esimerkiksi aiheen/tietolähteen valinta, eri tietolähteiden esiintymisjärjestys, jutun näkökulma, juttutyypin vaikutus (uutinen vai pakina), jutun sijoituspaikka/koko, kuvitus/ei kuvitusta, lavastettu/aito kuva, tekstin ja kuvien yhteisvaikutus, jne. Jo jokin tekijä muuttuisi, kuinka jutun painoarvo muuttuisi? Onko juttu kantaottava vai neutraali? Kenen ääni kuuluu? Mitä vaikuttimia ja arvoja jutun takana voi olla? (Keskisuomalainen)

- **Kasvattava julkisuus?** Immanuel Kant piti julkisuutta kasvattavana. Hänen mukaansa ihmisistä tulee moraalisesti täysikasvuisia, kun he käyttävät julkisuudessa vapaasti järkeään. Ovatko ilmoituspalstat teidän mielestänne sillä tavoin kasvattavia, että ne tarjoaisivat lukijalle mahdollisuuden käyttää järkeään ja kasvaa ihmisenä? Pitäisikö niiden kasvattaa vai onko niillä lupa vedota myös "alikäisiin" puolimme?

Etsikää ilmoituksista sellaisia arvoja ja asenteita, jotka sopisivat mielestänne julkisen moraalin pohjaksi. Millaisissa ilmoituksissa niitä on mielestänne eniten? Mitä arvoja jäätte kaipaamaan? (Tani 2002, 19.)

PITKÄT VINKIT:

- **Oppimispäiväkirja.** Käytä reaaliaineen arvioinnissa tentin sijaan oppimispäiväkirjaa. Päiväkirjaksi soveltuu hyvin A4-kokoinen vihko. Oppimispäiväkirja koostuu

- a. oppituntien aineistoista ja omista muistiinpanoista,
- b. tehdyistä tehtävistä,
- c. ajankohtaismateriaalista (uutisointia ja juttuja, jotka liittyvät oppitunneilla käsiteltyihin aiheisiin)

d. oman oppimisen arvioinnista.

Oppilas kerää kurssin aiheeseen liittyviä juttuja koko opintojakson ajan. Hän merkitsee aina, missä ja milloin juttu on julkaistu. Opiskelija kommentoi lyhyesti juttuja - miten ne liittyvät opiskeltavaan aiheeseen? Millaisia ajatuksia ne herättävät? Opiskelija pohtii myös aiheiden yhteiskunnallista merkitystä. (Suvikas 2007, 31.)

3.9. HISTORIA

LYHYET VINKIT:

- **Keskiaika nykyajan kirjoittelussa.** Keskiaika on varsin mielenkiintoinen aikakausi, johon helposti liitetään monenlaisia merkityksiä. Useasti tähän ajanjaksoon kytketään joko mystisiä ja ihannoivia piirteitä tai sitten negatiivisia näkemyksiä.

Kertaa ensin oppikirjoista aikakauden yleiskuva. Tämän jälkeen perehtykää pareittain sanomalehtien

sähköisiin arkistoihin (ota yhteys Koululinkkiin). Selvittäkää minkälaisia asioita keskiajan elämästä nostetaan esiin. Onko kirjoittajan näkökulma ymmärtävä, kantaaottava vai neutraali? Tämän jälkeen keskustelkaa luokassa, miksi keskiajan ihmisiin on vaikea suhtautua neutraalisti. (Ahola 2007.)

PTTKÄT VINKIT:

- **Oman paikkakunnan historia.** Kuinka hyvin tunnet paikkakuntasi historiaa? Millaisia merkittäviä tapahtumia muistellaan edelleen?

Muodostakaa 3–4 hengen ryhmä. Etsikää ensin sanomalehtien sähköisistä arkistoista (ota yhteys Koululinkkiin) artikkeleita, joissa käsitellään paikkakuntaanne ja sen historiaa. Löytääksenne lisätietoa haastatelkaa paikallisia ihmisiä, joiden muistitieto ulottuu pitkälle ajassa taaksepäin. Haastateltavat voivat olla sukulaisia kuten isovanhempia tai sitten tuntemattomia. Iäkkäät ihmiset varmasti mielellään kertovat paikkakunnastanne heidän lapsuudessaan. Mitä useampaa henkilöä haastattelette, sitä useamman näkökulman saatte talletettua ja sitä luotettavampi on historiasta hahmottuva kuva!

Jos paikkakunnastanne on kirjoitettu historiikki, niin perehtykää myös siihen. Laatikka keräämästänne aineistosta tutkielma ja kirjoittakaa siitä kuvaus paikallislehteenne tai koulun omaan lehteen! (Ahola 2007.)

- **Ilmoitukset ja yhteiskunnan muutos.** Tutkikaa eri vuosikymmenten ilmoituksia. Tarkastelkaa,

miten ne heijastavat yhteiskuntaa, kansallisia ja kansainvälisiä tapahtumia, miten näkyvät esim. uudet keksinnöt ja muodit, miten pulakausi ja sota-aika. Tarkastelkaa ilmoituksista näkyviä elinkeinojen, asumistason, liikenteen, ravinnon ja nautintojen muutoksia. Kootkaa löytönne tuokiokuviksi eri vuosikymmeniltä. Esitelkää ne muille esimerkiksi kuvasarjan avulla tai vaikka pieninä kuulokuvina tai sketseinä eri vuosikymmenten kuluttajista. (Tani 2002, 4.)

- **Oppimispäiväkirja.** Käytä reaaliaineen arvioinnissa tentin sijaan oppimispäiväkirjaa. Päiväkirjaksi soveltuu hyvin A4-kokoinen vihko. Oppimispäiväkirja koostuu

- a. oppituntien aineistoista ja omista muistiinpanoista,
- b. tehdyistä tehtävistä,
- c. ajankohtaismateriaalista (uutisointia ja juttuja, jotka liittyvät oppitunneilla käsitelyihin aiheisiin)
- d. oman oppimisen arvioinnista.

Oppilas kerää kurssin aiheeseen liittyviä juttuja koko opintojakson ajan. Hän merkitsee aina, missä ja milloin juttu on julkaistu. Opiskelija kommentoi lyhyesti juttuja - miten ne liittyvät opiskeltavaan

aiheeseen? Millaisia ajatuksia ne herättävät? Opiskelija pohtii myös aiheiden yhteiskunnallista merkitystä. (Suvikas 2007, 31.)

3.10. YHTEISKUNTAOPPI

LYHYET VINKIT:

- **Kansanäänestys.** Kansanäänestys on tärkeä instituutio, jossa äänestäjät pääsevät osallistumaan yhteisten asioiden ajamiseen. Perehdy oppikirjaan ja kertaa aihe. Sukella sitten sanomalehtien sähköisiin arkistoihin (ota yhteys Koululinkkiin) ja katso millaisissa asioissa kansanäänestystä on käytetty viimeisten vuosien aikana.

Poimi myös erilaisia kirjoituksia liittyen kansanäänestykseen, niitä saattaa löytyä niin yleisöosastoilta kuin pääkirjoituksista. Muodosta tämän jälkeen oma mielipide: milloin kansanäänestys on tarpeellinen? Vertailukohtena voit käyttää mm. Ruotsin yhteiskunnan ratkaisuja. (Ahola 2007.)

- **Finanssi-, raha-, valuuttakurssi- ja tulopolitiikka.** Tutki sanomalehden uutisointia. Millaisia uutisia löysit, jotka liittyvät jollakin tavalla talouteen? Onko niissä yhtymäkohtia finanssipolitiikkaan, rahapolitiikkaan, valuuttakurssipolitiikkaan vai tulopolitiikkaan? Kuinka suuri merkitys taloudellisilla seikoilla on valtakunnallisia tai kunnallisia poliittisia päätöksiä tehtäessä?

Valitse pari kansaa tai pienessä ryhmässä yksi talouspolitiikkaa koskeva uutinen. Pohtikaa uutisen sisältöä sekä uutisoitavan tapahtuman taustoja ja seurauksia mahdollisimman laajalti. Esitelkää

kyseiset asiat muulle luokalle. (Petrus Liukkonen ja Tuomas Hyttinen.)

- **Mielipidekirjoitukset taloudesta.** Tutki sanomalehden mielipidekirjoituksia. Millaisia taloudellisia epäkohtia ihmiset ovat kirjoituksissa käsitelleet? Mitkä aiheet koskevat yksityistä, mitkä koko yhteiskunnan taloutta? Mitä kirjoitukset kertovat kansantalouden nykytilasta tai tulevaisuuden näkymistä? (Petrus Liukkonen ja Tuomas Hyttinen.)

- **Mielipidekirjoitukset kuntapolitiikasta/valtakunnan politiikasta.** Tutki sanomalehden mielipidekirjoituksia. Millaisia yhteiskunnallisia epäkohtia ihmiset ovat kirjoituksissa käsitelleet? Mitkä aiheet koskevat yksittäisen ihmisen kokemuksia, mitkä kielivät koko yhteiskunnan ongelmista? Mitä kirjoitukset kertovat nyt tehtävästä politiikasta tai Suomen tulevaisuuden näkymistä?

- **Talouksäsitteet.** Tutki sanomalehden uutisointia. Etsi sanomalehdestä talouteen liittyviä käsitteitä, joiden merkitys on epäselvä. Selvitä, mitä käsitteet tarkoittavat. (Petrus Liukkonen ja Tuomas Hyttinen.)

- **Elinkeinoja Suomessa.** Tutki sanomalehden uutisointia. Millaisia eri elinkeinojen harjoittamista koskevia uutisia löysit? Mitä kyseinen uutisointi

mielestäsi kertoo Suomen elinkeinorakenteesta? Pohdi uutisten perusteella, millaisena eri elinkeinojen merkitys nähdään Suomen talouden kannalta?

- **Yritykset sanomalehdessä.** Tutki sanomalehden uutisointia. Millaisia yrittäjyyttä koskevia uutisia löydät? Koskevatko uutiset pieniä vai suuria yrityksiä? Mitä uutiset kertovat yrittäjyydestä tai yrittäjän arjesta? Mitä merkitystä pienyrittäjyydellä on kotipaikkakunnallesi? Mitä merkitystä suuremmilla yrityksillä on paikkakunnallesi?

- **Keynesiläinen ja monetaristinen talouspolitiikka.** Tutki sanomalehden uutisointia. Mitä keynesiläisen tai monetaristisen taloustieteen piirteitä löydät talouspolitiikkaa koskevista uutisista? Perustele vastauksesi. (Petrus Liukkonen ja Tuomas Hyttinen.)

- **Euribor-korko.** Tutki sanomalehden taloussivuja ja etsi markkinakorkotaulukko. Miten euribor-korko on kehittynyt viimeisten kuukausien aikana? Pohdi niitä tekijöitä, jotka mahdollisesti ovat vaikuttaneet korkotason muutokseen. Miten viimeisten kuukausien aikana tapahtuneet korkotason muutokset ovat mahdollisesti vaikuttaneet

PITKÄT VINKIT:

- **Miten asioistamme päätetään?** Leikatkaa lehdestä oman kaupunkinne tai kuntanne valtuuston kokouskutsu. Tutustukaa etukäteen käsiteltäviin asioihin. Menkää seuraamaan kokousta. Kirjoittakaa kokouksesta raportti tai lehtiutinen tai tehkää siitä lyhyt radiojuttu. (Tani 2002, 10.) Voit ottaa myös yhteyttä Ilkkaan tai Pohjalaiseen ja ehdottaa jutun julkaisemista.

- **Aatteet.** Ota käsittelyyn yksi aate tai ideologia ja poimi sanomalehdistä sitä koskevia kirjoituksia.

kotitalouksien talouteen? (Petrus Liukkonen ja Tuomas Hyttinen.)

- **Euron kurssi.** Tutki sanomalehden taloussivuilla julkaistuja valuuttakursseja. Miten euron kurssi suhteessa dollariin on kehittynyt viimeisten kuukausien aikana? Miten euron kurssin nousut tai laskut vaikuttavat kansainvälisillä markkinoilla toimivien suomalaisten yritysten asemaan? Pohdi myös, minkälaiset tekijät vaikuttavat valuuttakurssien kehitykseen. (Petrus Liukkonen ja Tuomas Hyttinen.)

- **Kansalaismainos.** Etsikää lehdestä kansalaismainos eli jotakin yhteiskunnallisesti tärkeää asiaa käsittelevät ilmoitus. Millaisiin asioihin löytämänne ilmoitukset puuttuvat? Miten niissä on käytetty mainonnan keinoja? Onko tulos mielestänne onnistunut?

Suunnitelkaa jostakin mielestänne tärkeästä asiasta mahdollisimman tehokkaasti mainonnan keinoja käyttäen kansalaismainos tai parin kolmen mainoksen sarja. Pitäkää yhteyttä paikallisiin viestimiin ja tarjotkaa onnistuneimmat tuotoksenne lehden julkaistavaksi. (Tani 2002, 12.)

Miten esimerkiksi natsismista tai rasismista kirjoitetaan nykyään? Millaisilla kuvilla natsismia ja rasismia kuvitetaan?

- **Yksilö voi vaikuttaa yhteiskunnassa.** Toimivan kansalaisyhteiskunnan taustat ovat aktiiviset kansalaiset. Ihmisten oma-aloitteisen toiminnan toteutuminen vaatii tuekseen vapaan tiedonkulun ympäristön tapahtumista.

Perehtykää ryhmissä sanomalehtien kirjoitteluun. Etsikää nuoria kuntalaisia koskettavia juttuja. Jokainen ryhmä valitsee itselleen oman teeman (nuoret ja politiikka, nuoret ja työllisyys, nuoret ja harrastukset). Lukekaa päivittäin sanomalehtiä ja seulokaa myös sanomalehtien sähköisen arkistot viimeisten vuosien osalta läpi (ota yhteys Koululinkkiin).

Esitelkää luokalle lyhyt yhteenveto löydöstänne. Kiinnittäkää lukiessanne huomiota kirjoituksen pääkohtiin eli siihen, mitä kirjoittaja korostaa. Jatkotehtävänä keskustelkaa luokassa, kuinka vahvasti sanomalehtien tulisi mielestänne huomioida nuoret lukijat? (Ahola 2007.) Lähettäkää palautetta sanomalehdelle.

- Järjestö voi vaikuttaa yhteiskunnassa.
Valtioiden ja yritysten lisäksi monet järjestöt ja kansalaisliikkeet pyrkivät vaikuttamaan yhteiskuntaan ja ympäristöön esimerkiksi tiedottamalla tärkeiksi kokemista asioista.

Pohtikaa ensin yhdessä luokan kanssa, mitä järjestöjä te tunnette entuudestaan? Kirjatkaa ne taululle. Valitse jokin järjestö tai liike ja etsi tietoa sen toiminnasta. Seulo sanomalehtien sähköisistä arkistoista (ota yhteys Koululinkkiin), onko se ottanut kantaa lehdistössä käytävään keskusteluun tai päässyt asiantuntijan asemaan artikkelissa. Millaisia tapahtumia järjestö on järjestänyt? Millaisia teemoja se nostaa esiin? Millainen vastuu mielestäsi sanomalehdistöllä on kertoa tällaisesta toiminnasta? Lopuksi käykää paneelikeskustelu luokassa otsikolla 'järjestötoiminnalla on merkitystä ja vaikutusta'.

Vihjeitä: Amnesty, Repu, Seta, Dodo, WWF, Martat, Greenpeace, Luonnon Ystävät, Transparency International, VPK, SPR, Mannerheimin lastensuojeluliitto, vapaaehtoinen vanhustenhoito. (Ahola 2007.)

- Suomen identiteetti EU-maana. Topelius halusi, että suomalaiset tulisivat tietoisiksi kansallisuudestaan ja asemastaan maailman kansojen joukossa. Lehdissä Suomea verrataan usein erityisesti muihin EU:n jäsenmaihin. Minkälaisen kuvan lehdet antavat Suomesta EU:n jäsenmaana ja suomalaisista EU:n muihin kansalaisiin verrattuna? (Tiitta 1998, 7.)

- Avoin keskustelu on demokratian perusta.
Yleisöosastolla lukijat saavat aktiivisen roolin. Siellä he voivat ottaa kantaa, korjata mahdollisia asiavirheitä ja avata uusia näkökulmia. Täten se on merkittävä osa demokraattista järjestelmää!

Ota yksi sinua ja lukijoita askarruttanut teema tarkastelun alle ja katso millaisia kirjoituksia mielipidesivuilta löytyy. Jaottele ne eri kategorioihin riippuen siitä ovatko kirjoittajat asian puolesta vai vastaan. Muodosta asiasta oma mielipide ja kirjoita kantaaottava juttu sanomalehteen.

Vihje: Etsi ensin yksi keskustelua herättänyt kirjoitus. Tämän kirjoituksen kirjoittajan nimeä käyttämällä hakusanana sanomalehtien sähköisissä arkistoissa (ota yhteys Koululinkkiin) saat helposti jatkokeskustelun esiin!

Keskusteluaiheita: nuorten työllistyminen, koulutus kunnassasi/lähiseudulla/Suomessa, ympäristöteemat, lapsiperheen asema, harrastusmahdollisuudet, vähemmistöt, maaltamuutto. (Ahola 2007.)

- Pörssikurssit. Tutki sanomalehden taloussivuilla julkaistuja pörssikursseja. Selvitä, mitä tietoa taulukot antavat osakkeista. Sijoita käytössiä kuvitteellisesti olevat 20 000 euroa valintasi mukaan. Seuraa sanomalehtien uutisointia ja sijoituksesi tuottavuutta kuukauden ajan, jonka jälkeen tarkista sijoituksesi markkina-arvo. Miten sijoituksesi markkina-arvo kehittyi kuukauden aikana? Pohdi

syitä, jotka vaikuttivat markkina-arvon kehitykseen. (Petrus Liukkonen ja Tuomas Hyttinen.)

- **Kollaasi lakkotoiminnasta.** Työpaikoilla ja työmarkkinoilla lakko on työntekijöiden ja ammattiyhdistysliikkeen äärimmäinen keino vastustaa työnantajien toimia. Monet lakot ovat olleet vaikutuksiltaan niin laajoja, että ne ovat ylittäneet uutiskynnyksen.

Jakautukaa 3–4 hengen ryhmiin. Etsikää sanomalehtien sähköisistä arkistoista (ota yhteys Koululinkkiin) uutisia eri alan lakoista kahdelta eri vuosikymmeneltä (1990- ja 2000-luku) siten, että jokainen ryhmä keskittyy yhteen alaan ja ajanjaksoon.

Kirjatkaa ylös perustiedot lakkoon johtaneista syistä, sen kestosta ja ratkaisusta. Jos artikkeleissa kirjoitetaan myös ulkopuolisten mielipiteistä, niin kääntyvätkö ne toisen osapuolen kannalle? Millä tavalla valtiovalta pyrki vaikuttamaan tapahtuneeseen? Tehtävää varten voitte perehtyä myös ammattiliittojen omaan lehdistöön. Laatikaa tältä pohjalta luokan yhteinen kollaasi/lehti, johon kokoatte kaikkien ryhmien löydöt sekä

tutkimustulokset. Tehkää yhteinen yhteenveto, jossa analysoitte eroja eri alojen sekä ajanjaksojen välillä. (Ahola 2007.)

- **Oppimispäiväkirja.** Käytä reaaliaineen arvioinnissa tentin sijaan oppimispäiväkirjaa. Päiväkirjaksi soveltuu hyvin A4-kokoinen vihko. Oppimispäiväkirja koostuu

- a. oppituntien aineistoista ja omista muistiinpanoista,
- b. tehdyistä tehtävistä,
- c. ajankohtaismaterialista (uutisointia ja juttuja, jotka liittyvät oppitunneilla käsitelyihin aiheisiin)
- d. oman oppimisen arvioinnista.

Oppilas kerää kurssin aiheeseen liittyviä juttuja koko opintojakson ajan. Hän merkitsee aina, missä ja milloin juttu on julkaistu. Opiskelija kommentoi lyhyesti juttuja - miten ne liittyvät opiskeltavaan aiheeseen? Millaisia ajatuksia ne herättävät? Opiskelija pohtii myös aiheiden yhteiskunnallista merkitystä. (Suvikas 2007, 31.)

3.11. PSYKOLOGIA

LYHYET VINKIT:

- **Minäkuva.** Liimaa posterille itseäsi kuvaavia asioita, joita olet ottanut esille lehdistä, mainoksista jne. (perhe, harrastukset, haaveet, pelot jne.)
(Keskisuomalainen)

- **Tunteet ja tieto.** Oppilaat lukevat päivän lehdestä yhteisesti valitun jutun. Sen jälkeen he kirjaavat paperille, millaisia ennako-oletuksia jutusta oli, millaisia tunteita, kysymyksiä, vastaväitteitä ja myöntelyä juttu heissä herätti. Keskustellaan siitä, miten nämä tuntemukset vaikuttavat siihen, mitä jutusta jää mieleen, mitä jutun lukemisen jälkeen aiheesta tietää ja miten aiheeseen suhtautuu.
(Keskisuomalainen)

- Ilmoitus ja transaktioanalyysi.

Transaktioanalyttisen käsityksen mukaan meissä kaikissa on tavallaan kolme minää:

1. VANHEMPI, moralisoiva, kasvattava ja paremmin tietävä omien vanhempimme "perintö".
2. AIKUINEN, meidän riippumaton, järkevä täysikasvuinen puolemme.
3. LAPSI, tunteellinen, mielijohteitaan noudattava "jäänne" lapsuudestamme.

Tutkikaa, miten ilmoituksissa näkyvä julkisuus ottaa nämä minämme eri kerrokset huomioon. Kuka ilmoitusten kautta yleensä puhuu, Vanhempi, Aikuinen vai Lapsi? Kenelle ilmoitukset enimmäkseen puhuvat?

Etsikää aikuisille suunnattuja ilmoituksia, jotka vetoavat näihin ihmisen eri puoliin. Tutkikaa,

minkälaisin keinoin meissä olevaan Vanhempaan, Aikuiseen ja Lapseen yritetään vaikuttaa ja mitä kerrotaan tai mitä myydään meidän eri kerroksillemme. Minkä ikäinen meissä sen auton tai lomamatkan oikein ostaakaan?

- **Viisi B:tä.** Mainonnan ammattilaiset ovat aina silloin tällöin yrittäneet kehittää tehokkaalle mainokselle kaavoja. Saksassa on puhuttu mainoskuvien kohdalla mm. viidestä B:stä: der Busen (povi), das Baby (vauva), der Bart (parta), die Bestie (peto), ja das Beten (rukoileminen). Mainoksissa tehokkaiksi katseenvangitsijoiksi ja positiivisia miellelyhtymiä luoviksi kuviksi on toisin sanoen katsottu naisen vartalo, lapset, parta ja yleensäkin karvaisuus, eläimet sekä hartauteen ja hiljentymiseen liittyvät asiat.

Tutkikaa, missä määrin suomalaiset ilmoitukset käyttävät hyväkseen samoja vetoavuustekijöitä. Jos niitä käytetään, millaisiin tuotteisiin ne liittyvät? Puuttuuko suomalaisesta ilmoittelusta jokin ryhmä? Pohtikaa, mihin tarpeisiin nuo ryhmät vetoavat. Millaisiin vastaanottajiin arvellette niiden vetoavan?

Verratkaa viittä B:tä havaintopsykologian lainalaisuuksiin, esim. pyöreiden muotojen havaitsemiseen. Kehitelkää mahdollisimman vetoava tapa esittää tuloksenne muille. (Tani 2002, 32.)

- **Stereotypiat.** Osa mainoskuvista on voimakkaan stereotyyppisiä. Merta, hiekkaa ja palmu on meille aurinkoloma, tunturipuro on raikkautta, lentävä kotka vapautta, lapsi viattomuutta ja pehmeitä arvoja, tähtisumut ja avaruuskuvat tieteen ja tietotekniikan kehitystä jne.

Etsikää mainoksista usein esiintyviä kuvia ja symboleita. Tutkikaa millaisista aihepiireistä kuvat ovat ja mitä arvoja ja asenteita niiden avulla pyritään ilmaisemaan. Luokitelkaa kuva-aiheet kuluneisiin ja kulutusta kestäviin. Millaiset kuvat kestävät mielestänne eniten kulutusta? Miksi? (Tani 2002, 32.)

- **Mainoksen mieskuva.** Pohtikaa, onko perinteinen mieskuva muuttumassa, kun

ilmoituksissa on nykyisin yhä useammin hyvännäköisiä, vähäpukeisia miehiä esimerkiksi alushousuja mainostamassa. Mille kohderyhmälle tuollainen alushousumainos on suunnattu: miehille itselleen vai heidän vaimoilleen tai tyttöystävillään? Esiintyykö miehiä havaintojenne mukaan muissa mainoksissa tai rooleissa, joissa heitä aikaisemmin ei ole nähty? Poimikaa esimerkkejä lehdistä. Pohtikaa toisenlaisen mieskuvan taustalla olevia yhteiskunnan ja/tai ajattelutavan muutoksia. (Tani 2002, 37.)

PITKÄT VINKIT:

- **Tarvehierarkiat ja ilmoitukset.** Tutustukaa työhne pohjaksi johonkin ihmisen tarpeita luokittelevaan teoriaan. Voitte valita esimerkiksi jonkin seuraavista: A. H. Maslowin tarvehierarkia, William Glasserin perustarpeet tai Schafferin luokittelemat tarpeet ja motiivit.

Kerätkää päivän lehdestä ilmoituksia ja ryhmitelkää ne sen mukaan, mihin tarpeeseen ne mielestänne vetoavat. Tutkikaa, mihin ryhmään tulee eniten mainoksia. Voitte verrata eri päivien lehtiä tai erityyppisiä lehtiä: näyttääkö ilmoitusten jakauma samanlaiselta vai onko eroja esim. paikallislehtien, maakuntalehtien ja valtakunnallisten lehtien ilmoituksissa?

Pohtikaa, miksi jakauma on sellainen kuin on, mitkä asiat ihmisessä tai yhteiskunnassa voisivat selittää sitä. Esitelkää lopuksi tuloksenne muille.

Hahmotelkaa materiaalinne pohjalta tyyppillisen kuluttajan muotokuva. Haastatelkaa hänestä radion kuluttajaohjelmaan, kirjoittakaa hänestä juttu lehden kuluttajasivuille tai tehkää hänestä kuvitettu mandala seinälle. (Tani 2002, 25.)

- **Oppimispäiväkirja.** Käytä reaaliaineen arvioinnissa tentin sijaan oppimispäiväkirjaa. Päiväkirjaksi soveltuu hyvin A4-kokoinen vihko. Oppimispäiväkirja koostuu

- a. oppituntien aineistoista ja omista muistiinpanoista,
- b. tehdyistä tehtävistä,
- c. ajankohtaismateriaalista (uutisointia ja juttuja, jotka liittyvät oppitunneilla käsiteltyihin aiheisiin)
- d. oman oppimisen arvioinnista.

Oppilas kerää kurssin aiheeseen liittyviä juttuja koko opintojakson ajan. Hän merkitsee aina, missä ja milloin juttu on julkaistu. Opiskelija kommentoi lyhyesti juttuja - miten ne liittyvät opiskeltavaan aiheeseen? Millaisia ajatuksia ne herättävät? Opiskelija pohtii myös aiheiden yhteiskunnallista merkitystä. (Suvikas 2007, 31.)

3.12. KUVATAIDE

KOULULINKIN VINKIT:

- **Valokuvan etiikka.** Tutkikaa iltapäivälehtien ja muiden sanomalehtien kuvankäyttöä. Tuleeko vastaanne kuvia, jotka loukkaavat yksilönsuojaa? Kuinka kuvat olisi pitänyt ottaa? Vertailkaa suomalaisia ja ulkomaisia sanomalehtiä. Löytyykö niiden kuvien käytöstä eettisiä eroja? (Raatikainen 2006, 12.)

Tutustukaa Julkisen Sanan Neuvoston ohjeisiin. Pohtikaa, millaisia kuvia sanomalehden on varottava julkaisemasta. Miten nämä ohjeet koskettavat opiskelijoita? Mitä pitää ottaa huomioon esim. julkaistessa kuvia omassa blogissa?

- **Kansalaismainos.** Etsikää lehdestä kansalaismainos eli jotakin yhteiskunnallisesti tärkeää asiaa käsittelevät ilmoitus. Millaisiin asioihin löytäminen ilmoitukset puuttuvat? Miten niissä on käytetty mainonnan keinoja? Onko tulos mielestänne onnistunut?

Suunnitelkaa jostakin mielestänne tärkeästä asiasta mahdollisimman tehokkaasti mainonnan keinoja käyttäen kansalaismainos tai parin kolmen mainoksen sarja. Pitäkää yhteyttä paikallisiin viestimiin ja tarjotkaa onnistuneimmat tuotoksenne lehden julkaistavaksi. (Tani 2002, 12.)

- Uutiskuvan analyysi.

a. Uutiskuviin haetaan aina liikettä tai toimintaa. Löytyykö sitä kuvista? Miten liikkeen suunta on sijoitettu sivulle? Onko toiminta uskottavaa vai näyttääkö se vain kuvausta varten luodulta? Pohtikaa, mitä tapahtuu kuvan ulkopuolella.

b. Tutkikaa kuvasta näkyvää valoa. Kykeneekö kuvista aistimaan myös sään, tuoksut ja äänet?

c. Verratkaa otsikkoa, tekstiä ja kuvaa. Tukevatko ne toisiaan vai kertovatko ne eri asioista? Millaista kuvaa jätite kaipaamaan, mitä olisitte halunneet kuvassa nähdä? Mitä kuvia voisi heittää surutta pois juttujen siitä kärsimättä? (Raatikainen 2006, 13.)

- **Myyttiset jatkumot.** Etsikää myyttisiä kuvallisia jatkumoina, tyypillisiä astelemia, jotka ulottuvat varhaisesta kuvataiteesta nykyhetken kuvajournalismiin (esim. madonna, sankarit, sureva nainen, kärsivä lapsi, perhe). (Raatikainen 2006, 21.)

- **Vanhat henkilökuvat.** Tutki sukusi vanhoja henkilökuvia. Huomaatko niissä mitään outoa? Sata vuotta sitten muotokuvaajien studioissa käytettiin usein käsin maalattuja taustakankaita eli fondeja, jotka esittivät tunnettuja suomalaisia tai ulkomaisia maisemia. Nurmikko lavastettiin tummasta ja lumihanki vaaleasta matosta. Kuvaajat retusoivat eli korjasivat kuvan virheitä ja toisinaan myös malliensa ulkonäköä lyijykynällä ja pensselillä. Pohtikaa, millaisen käsittelyn hyväksyisitte omalle tai parhaan ystävälle muotokuvalle. Haluatteko esimerkiksi, että kuvaaja poistaa pisamat? (Raatikainen 2006, 25.)

- **Sankarit ja konnat.** Sanomalehdet kärjistävät asioita. Siksi julkisuudessa esiintyvien henkilöiden kuvat yksipuolistuvat herkästi. Etsi lehdistä kuvia ja juttuja ihmisistä, joiden julkisuuskuvat on myönteinen tai kielteinen. Tarkastele, millaisia kuvauksia ihmisistä käytetään. Tehkää henkilöiden karikatyyrejä luokan seinälle käyttäen hyväksi sanomalehdissä korostuneita piirteitä.

- **Tee kuvamanipulaatio.** Jos käytössäsi on kuvankäsittelyohjelma, kokeile oppilaiden kanssa, millä kaikilla tavoin kuvaa on mahdollista muokata. Kokeilkaa myös kuvien rajaamista ja keskustelkaa, miten rajaaminen vaikuttaa kuvan tulkintaan.

- **Myyttiset miehet ja myyttiset naiset I.** Tutkikaa kreikkalaisia jumaltaruja, palauttakaa mieleenne tuttujen satujen ja Kalevalan hahmoja, miettikää kirjallisuuden, elokuvan ja sarjakuvien sankareita. Listatkaa erilaisia sankarityyppejä ja yritäkää löytää niille vastaavuuksia eri mainosten miestyypeistä.

Pohtikaa, miksi löytämissänne mainoksissa on haluttu viitata myyttiin tai myyttiseen hahmoon. Millaisten ominaisuuksien, millaisten käsitysten tai aatteiden kantajina myyttiset miehet mielestänne esiintyvät. (Tani 2002, 33.)

- **Myyttiset miehet ja myyttiset naiset II.** Valitkaa jokin vanhojen tarinoiden tai satujen miesmyytti/naismyytti. Lukekaa ja analysoikaa taru tai satu, josta myytti on peräisin, ja suunnitelkaa sen ympärille mainos,

- a. josta heti tunnistaa sadun/myytin,
 - b. jossa satuun tai myyttiin viitataan joillakin ilmeillä, eleillä, asennoilla, esineillä...
- (Tani 2002, 33.)

- **Kuvan ihminen katseen kohteena.** Suurin osa mainosten kuvaamista ihmisistä on naisia. Siksi KIRJALLISUUS:

www.kopiraitti.fi

Kopioston ja opetusministeriön tuottama tekijänoikeusopas, joka keskittyy kouluopetukseen liittyviin tekijänoikeuksiin.

www.snd.org

mainoskuvaa on pidetty miehisen vallan välikappaleena: se, joka katsoo käyttää valtaa ja alistaa sen, jota katsoo.

Voidaan kuitenkin erottaa kaksi tapaa katsoa. Objektivoiva katse tekee katsottavasta kohteen ja omistaa sen. Mies katsoo naisen kuvaa ja kuvan välityksellä omistaa naisen. Myös nainen voi joutua katsomaan naista eli itseään miehen silmin silloin, kun kuva on selvästi sommiteltu miestä viehättämään, omistettavaksi. Toisaalta nainenkin voi katsoa miehen kuvaa omistavasti.

Narsistinen katse sen sijaan samastuu katsottavaan. Narsistisessa katseessa on kyse siitä, että katsoja samastuu katsottavaan, ei katso ulkopuolelta vaan asettuu katsottavan asemaan.

Kerätkää mainoksista sekä miesten että naisten kuvia. Tutkikaa, millaista katsetta varten kuvat on suunniteltu. Yritäkää päätellä kuvan sommittelusta, siinä olevan henkilön asennosta, ilmeistä, eleistä, katseesta, hänen vaatteistaan tai kuvassa olevista esineistä, kenen katsottavaksi kuva on tarkoitettu. Tutkikaa kumpaa katsetta varten on enemmän kuvia. Onko miesten ja naisten kuville tässä suhteessa eroa? Pohtikaa, mihin muihin asioihin objektivoiva ja narsistinen tapa katsoa voivat liittyä.

Valitkaa yksi mielestänne objektivoiva kuva ja pohtikaa, miten sitä pitäisi muuttaa, että siitä tulisi narsistinen. (Tani 2002, 33.)

Kansainvälinen sanomalehtien graafista suunnittelua esittelevä sivusto, mukana paljon ajankohtaisia esimerkkejä uutiskuvien käsittelystä eri puolilla maailmaa.

3.13. TERVEYSTIETO

LYHYET VINKIT:

- **Mielikuvat.** Ota lähtökohdaksi esimerkiksi Ville Valon kuva tupakan kera. Pohtikaa, mitä mielikuvia Ville ja tupakka synnyttävät. Ideoikaa, millaiseksi mielikuvat muuttuvat, jos tupakka vaihtuu esimerkiksi

- a. porkkanaan,
- b. pureskeltuun kynänpätkään,
- c. huulipunaan.

Mitä mielikuvia tiettyjen tuotteiden avulla synnytetään (vapaus, kapina, menevyys, rentous, rohkeus)? (Keskisuomalainen)

- **Sankaruus.** Ovatko urheilusivuilla esitelty ihmiset voittajia vai häviäjiä? Kuinka sivut kertovat voitoista/tappioista? Tutki juttujen otsikoita,

sijoitusta paikkaa ja kokoa. Valitse tarkasteluun juttu, jossa "oma joukkue" tai suomalainen urheilija on tuottanut pettymyksen. Millä tavalla juttu käsittelee aihetta, esimerkiksi selitellen, muiden panosta vähätellen, urheilijaan kannustaen, haukkuen jne.? Voiko häviäjä olla sankari?

- **Mainoksen mieskuva.** Pohtikaa, onko perinteinen mieskuva muuttumassa, kun ilmoituksissa on nykyisin yhä useammin hyvännäköisiä, vähäpukaisia miehiä esimerkiksi alushousuja mainostamassa. Mille kohderyhmälle tuollainen alushousumainos on suunnattu: miehille itselleen vai heidän vaimoilleen tai tyttöystävillään? Esiintyykö miehiä havaintojenne mukaan muissa mainoksissa tai rooleissa, joissa heitä aikaisemmin ei ole nähty? Poimikaa esimerkkejä lehdistä. Pohtikaa toisenlaisen mieskuvan taustalla olevia yhteiskunnan ja/tai ajattelutavan muutoksia. (Tani 2002, 37.)

PITKÄT VINKIT:

- **Oppimispäiväkirja.** Käytä reaaliaineen arvioinnissa tentin sijaan oppimispäiväkirjaa. Päiväkirjaksi soveltuu hyvin A4-kokoinen vihko. Oppimispäiväkirja koostuu

- a. oppituntien aineistoista ja omista muistiinpanoista,
- b. tehdyistä tehtävistä,

c. ajankohtaismateriaalista (uutisointia ja juttuja, jotka liittyvät oppitunneilla käsiteltyihin aiheisiin)

d. oman oppimisen arvioinnista.

Oppilas kerää kurssin aiheeseen liittyviä juttuja koko opintojakson ajan. Hän merkitsee aina, missä ja milloin juttu on julkaistu. Opiskelija kommentoi lyhyesti juttuja - miten ne liittyvät opiskeltavaan aiheeseen? Millaisia ajatuksia ne herättävät?

Opiskelija pohtii myös aiheiden yhteiskunnallista merkitystä. (Suvikas 2007, 31.)

- **Elämänkaari.** Kerää lehdistä ja mainoksista kuvia ja aineistoa, joka liittyy ihmisen eri elämänvaiheisiin. Mediakriittinen lähtökohta aineiston tarkasteluun: yhteiskunnassa vallitsevat kauneushanteet, ketkä esiintyvät toimijoina, ikärasismi, lasten ja nuorten roolit mediassa. (Keskisuomalainen)

- **Päihteet.** Etsi lehtijuttuja, joihin päihteet liittyvät tavalla tai toisella. Aiheita voi löytyä monelta eri osastolta ja monentyyppisinä juttuina, esimerkiksi onnettomuus uutisista (rattijuopot, perheväkivalta), urheilusta (nuuskan käyttö, voiton juhliminen), ruokasivuilta (viiniarviot, alkoholi ruoan mausteena), henkilöhaastatteluista (raittiusvakaumus, riippuvuuden voittaminen), matkajuttu (viinaralli Viroon), mainonta.

Pohdinta: Millaisiin aiheisiin päihteet yleensä liittyvät? Luokittele jutut ja kuvat myönteisistä ja kielteisistä asioista kertoviin. Löydätkö juttuja, joissa ihannoitetaan päihteiden käyttöä? (Keskisuomalainen)

- **Mainoksen naiset.** Kaarina Määtän tutkimuksesta Mainonnan välittämät nais- ja mieskuvat aikakauslehdissä (1991) käy ilmi, että lähes 80 prosenttia mainosten ihmishahmoista on naisia. Tutkikaa millaisia nuo mainonnan naiset ovat, millaisia heidän pitäisi mainosten mukaan olla. Mitä ominaisuuksia naisissa arvostetaan? Pohtikaa mainoksen naisen asemaa esim. seuraavilla ulottuvuuksilla:

- työ - vapaa-aika

- julkinen - yksityinen

- itselle oleminen - toiselle oleminen

- toimiminen - toimettomuus, oleilu, katsominen.

Tutkikaa myös, kuinka paljon on niitä mainoksia joissa nainen ei ole kokonainen vaan heistä näkyy vain osa: silmät, kaula, sääret... Ryhmitelkää löytönnne ja muodostakaa niitten pohjalta kuva tyyppillisestä mainosten naisesta. Pohtikaa mainoksen naiskuvan syytä ja sen seurauksia. Mihin muihin ilmiöihin se mielestänne liittyy? Innoitusta ja lisää pohdittavaa voitte etsiä kirjasta Naisen kuvia (KSL 1088), jonka ovat toimittaneet Liisa Karvonen, Liisa Korhonen, Arja Rosenholm ja Maaret Wager. Esittäkää pohdintanne tulokset muille mahdollisimman havainnollisesti. (Tani 2002, 39.)

- **Perhekuva.** Perhekeskeisyyttä pidetään yhtenä suomalaisen mainonnan tyyppillisistä päihteistä. Kerätkää perhettä esittäviä mainoskuvia. Arvioikaa niiden suhteellista määrää kaikista mainoksista jonkin otoksen avulla (esim. viikon lehdet). Tutkikaa mainosperheen koostumusta. Verratkaa sitä omiin aikaisempiin kokemuksiinne ja muistikuvianne. Millainen tyyppillinen mainosperhe ja käsityksenne mukaan ollut ja millainen se on nyt? Näyttäisikö mainoskuvista nousevan esiin joitakin uusia päihteitä? Mitä?

Tutkikaa, mitä asioita perheen avulla mainostetaan ja millaisiin asenteisiin ja arvoihin perhekuvilla viitataan. Pohtikaa, miksi perhekuvat ja tietynlaiset perhekuvat ovat mainoksissa suosittuja. Kirjoittakaa tulostenne pohjalta mainoksen suunnittelijalle ohjeet, joissa kerrotte, miksi, milloin ja millaisia perhekuvia kannattaa käyttää. (Tani 2002, 39.)

3.14. OPPILAANOHIJAUS

KOULULINKIN VINKIT:

- **Työpaikkailmoitukset.** Tutki sanomalehdessä sekä internetissä sanomalehtien kautta julkaistavia työpaikkailmoituksia (linkit alla). Millaisia itsellesi aiemmin tuntemattomia ammattinimikkeitä löysit? Tarjotaanko ilmoituksissa yleisemmin määrä- ja osa-aikaista vai vakituista työtä? Pohdi syitä, jotka vaikuttavat työtarjousten pituuteen.

Miten työpaikkailmoitukset jakautuvat eri alojen kesken? Minkä alojen työpaikkailmoituksia löysit eniten? Entä vähiten? Pohdi niitä syitä, jotka mahdollisesti vaikuttavat eri alojen työtarjonnan määrään ja laatuun. Miten yksityisten alojen ja

valtion tai kuntien työpaikkailmoitukset eroavat toisistaan ulkoisesti tai sisällöltään? Pohdi syitä, jotka selittävät mahdollisia eroja tai yhtäläisyyksiä.

Millaisia ominaisuuksia ja taitoja työnhakijalta eri työpaikkailmoituksissa vaaditaan? Miten vaatimuksissa painottuvat esimerkiksi koulutuksen, aiemman työkokemuksen, kielitaidon, luonteenpiirteiden ym. merkitys? (Petrus Liukkonen ja Tuomas Hyttinen.)

Linkit: <http://www.oikotie.fi/> , www.uratie.fi , <http://www.monster.fi/> , www.arena.fi

3.15. REAALIAINEISTA MONITIETEISESTI.

KOULULINKIN VINKIT:

- **Tulevaisuuden Suomi.** Muodostakaa 3–4 hengen ryhmiä. Jokainen ryhmä valitsee kaksi seuraavista oppiaineista: maantieto, biologia, yhteiskuntaoppi, historia, uskonto, psykologia, terveystieto, filosofia.

Miettikää ryhmissä seuraavia kysymyksiä: millaisia tulevaisuuden haasteita Suomi ja suomalaiset tulevat kyseenomaisten oppiaineiden näkökulmista kohtaamaan? Eli mitkä ovat näiden alojen avainkysymykset, joihin suomalaisten on kyettävä sopeutumaan tai joihin ripeimmin tarvitsemme vastauksia? Keitä kaikkia nämä haasteet koskettavat?

Etsikää pohjatiedot oppikirjasta. Seuratkaa sanomalehtien kirjoittelua aiheesta. Seulokaa juttuja esiin myös lehtien sähköisistä arkistoista (ota yhteys Koululinkkiin). Hakekaa ohjausta ja vihjeitä eri oppiaineiden opettajilta.

Eteneminen: kukin ryhmä valmistelee aiheestaan tiiviin esityksen yhteiseen istuntoon. Esitys toimii alustuksena, jonka jälkeen kuulijat voivat esittää kysymyksiä tai vaatia tarkennuksia. Tämän jälkeen luokassa keskustellaan esityksen pääteemoista ja mietitään, kuinka oppiaineen näkökulmasta esitetään ratkaisuja näihin avainkysymyksiin? Millaisia ratkaisuja on esitetty? Jääkö jokin tärkeä seikka kokonaan huomioimatta?

Jokainen ryhmä laatii projektistaan kirjallisen tuotoksen, joka asetetaan istunnon jälkeen näytille.

Näkökulmia pohdintaan: Pohjoismaiden suhde Eurooppaan, globalisaatio, ihminen

lapsena ja työntekijänä sekä eläkeläisenä, sukupolvet, valtioiden väliset suhteet, talous, liikenne, ympäristö, luonto, muuttoliikkeet, uskontojen kohtaamiset, länsimainen kulutus, aliravitsemus/ylipainoisuus, ryhmäkäyttäytyminen ym. (Ahola 2007.)

KIRJALLISUUS:

Lehden luvut jakoon. Matematiikan opetukseen perusopetuksen 6–9-luokkien opettajille tarkoitettu tehtävävihko. Urheilusivulta ja ilmoituksista voidaan oppia mm. peruslaskutoimituksia, yksikköhintojen ja keskilukujen laskemista. Julkaisu myös helpottaa matematiikan opettajien osallistumista koulujen mediakasvatusprojekteihin. Tekijä on ähtäriläinen matematiikan lehtori Juhani Huhtamäki. 36 sivua. 2007.

http://www.sanomalehdet.fi/files/24/lehden_luvut_jakoon.pdf

Lehdessä luki, että... Julkaisu on tarkoitettu kaikille ammattiopettajille ammattiopettajiksi opiskeleville. Sisällön ovat tuottaneet ammatillisen opetuksen opettajat. Julkaisuun on koottu esimerkkejä sanomalehden käytöstä nimenomaan ammattiaineiden opetuksessa ja monelta eri koulutusosalta. 52 sivua. 2007.

http://www.sanomalehdet.fi/files/25/lehdessa_luki_etta.pdf

Tullaan juttuun. Sanomalehtitehtäviä alakouluille. Julkaisu koostuu valmiista alakoulun opettajille ja oppilaille suunnatuista moniste/kalvopohjista sekä taustamateriaalista, jossa selvennetään tärkeimpiä käsitteitä. 28 sivua. 2006.

http://www.sanomalehdet.fi/files/26/Tullaan_juttuun.pdf

Elämänmakua luokkaan. Elämänmakua luokkaan on suunnattu opettajille, jotka tutustuttavat oppilaitaan sanomalehteen viestintävälineenä. Tehtävät on suunniteltu perusopetuksen tarpeisiin. 32 sivua. 2005.

http://www.sanomalehdet.fi/files/27/elamanmakua_luokkaan.pdf

Vaalivaltti 2003-2006. Vaalivalttiin on koottu tuoreinta yhteiskunnallista tutkimustietoa ja eväitä vaaleihin ja vaikuttamiseen liittyviä pohdintoja varten. Tehtävät on suunniteltu ensisijaisesti lukioon ja muuhun 2. asteen opiskeluun, soveltuvien osin sopivat myös yläkouluihin. 44 sivua. 2002.

<http://www.sanomalehdet.fi/files/28/vaalivaltti.pdf>

Tehdään lehti. Opas kerho-ohjaajille ja opettajille. Julkaisu ohjaa tekemään koulu-, luokka- tai kerholehteä. 28 s. 2000.

<http://www.sanomalehdet.fi/files/29/tehdlehti.pdf>

Näkökulmia globalisaatioon - sanomalehdet taloustiedon opetuksessa. Taloustiedon opettajille tarkoitettu julkaisu, jonka tarkoituksena on jäsentää sitä, miten globalisaatiota voi käsitellä opetuksessa. 2000.

<http://www.sanomalehdet.fi/files/30/globalisaatio.pdf>

Tiedätkö, että tiedät? Harjoituksia 3.–6. -luokkalaisten oppilaiden metakognitioiden kehittämiseksi sanomalehtiopetuksessa. 1999.

http://www.sanomalehdet.fi/files/31/tiedatko_etta_tiedat.pdf

Maaailman kuvia - verkkoaineisto kuvan lukemisesta. Valokuvaaja Natalia Baer on koonnut kymmenen suomalaisen lehtikuvaajan ottamaa uutiskuvaa Suomesta ja ulkomailta. Kuvaajat kertovat kuvien synnyn ja taustan, Natalia Baer on lisännyt omat kommenttinsa kuvista.

Lehtiverstas. Lehtiverstas on julkaisutyökalu, jonka avulla opettaja ja oppilaat voivat julkaista omaa verkkolehteä.

<http://www2.edu.fi/lehtiverstas/index.php>

<http://magazinefactory.edu.fi/?str=0&lang=2>

<http://www2.edu.fi/lehtiverstas/toimittajakoulu/index.php> (Lehtiverstaan toimittajakoulu)

Tutkimusmatkoja sanomalehtien sähköisiin arkistoihin. Uusi aineisto sanomalehtien sähköisten arkistojen opetuskäytöstä perusopetuksen yläluokille ja toiselle asteelle. Tehtävät käsittelevät neljää aihekokonaisuutta: Ilmastonmuutos, Suomi ja tulevaisuus, Yksilö voi vaikuttaa yhteiskunnassa sekä Historia ja historiallinen näkökulma. Julkaisun on kirjoittanut Antti Ahola aineenopettajakoulutuksen soveltavan harjoittelun pedagogisena työnä keväällä 2007. 24 sivua.

<http://www.sanomalehdet.fi/files/12/tutkimusmatkoja.pdf>

Eduskuntavaalit ja puolueet, media ja äänestäjät. Tehtävähdotuksia lukioon.

http://www.sanomalehdet.fi/files/13/Vaalit_ja_puolueet_lukio_amm.pdf

Vaalit tulossa – oletko valmis? Tehtävähdotuksia toiselle asteelle.

http://www.sanomalehdet.fi/files/14/Vaalit_tulossa_2_aste.pdf

Pidättekö vaaleista? Tehtävähdotuksia peruskouluun.

http://www.sanomalehdet.fi/files/15/pidatteko_vaaleista_teht_perusk.pdf

Tehtäviä lukion taloustiedon kurssia varten. Lukion taloustiedon kurssia varten on tarjolla tehtäviä, joissa sanomalehti on keskeinen oppimateriaali. Tehtävät ovat laatineet opinnäytetyönään Petrus Liukkonen ja Tuomas Hyttinen keväällä 2006.

http://www.sanomalehdet.fi/files/17/taloustiedon_tehtavat.pdf

J.V. Snellman 200 vuotta. Sanomalehtien Liitto teetti J.V. Snellmanin juhlavuoteen (2006) liittyvän julkaisun J.V. Snellman 200 vuotta. Lehdessä kerrotaan muun muassa Snellmanin vaiheista eri puolilla Suomea ja hänen suhteestaan lehdistöön. Julkaisussa ei ole opetustehtäviä.

<http://www.sanomalehdet.fi/files/18/Snellman.pdf>

Mikä on sanomalehti? Hyödyllistä tietoa sanomalehdistöstä ja sen toiminnasta tiiviissä paketissa.

http://www.sanomalehdet.fi/files/19/mika_on_sanomalehti.pdf

Virittäydy sanomalehtitaajuudelle -julkaisun kalvopohjat. Voit tulostaa tästä pdf-tiedostona olevat etusivu ja seitsemän neliväristä aihekokonaisuuksiin liittyvää kalvopohjaa, jotka liittyvät perusopetuksen opettajille tuotettuun Virittäydy sanomalehtitaajuudelle -julkaisuun. Piirrookset ovat Kai Kujasalon tekemiä ja ne on tarkoitettu opetuskäyttöön.

http://www.sanomalehdet.fi/files/20/virittaydy_sl_taat_kuvat.pdf

Juttutuulella. Juttutuulella-aineisto sisältää 21 erilaista sanomalehtiin liittyvää tehtävää, jotka on suunniteltu käytettäväksi lähinnä perusopetuksen 7.–9. luokilla.

<http://www.sanomalehdet.fi/files/21/Juttutuulella.pdf>

Lehtikurssi. Lehtikurssi tarjoaa (erityisesti toisen asteen) opettajalle paketin tulostusta vaille valmiita kalvoja. Kalvokokonaisuus on suunniteltu kahta kurssia varten. Ensimmäisellä kurssilla voi keskittyä juttutyyppeihin ja harjoitella juttujen kirjoittamista ja toisella valmistaa lehden.

Kalvoja ei ole jaettu kahteen erilliseen kurssiin, jotta opettaja voi valita oman aikataulunsa mukaan sopivat kalvot. Kannattaa kuitenkin lähteä liikkeelle sanomalehdistä ja avata juttutyyppejä joko opettajan tai opiskelijoiden tuomilla lehtijutuilla, mutta käsitellä niitä paitsi lukijan myös kirjoittajan kannalta.

Kalvot on nimetty ja numeroitu, mutta järjestystä voi oman tarpeensa mukaan vaihtaa. Mikäli opettajalla on käytettävissä vain yksi kurssi (esim. 30-38 tuntia) ja tarkoitus on tehdä oma lehti, on kurssin painotettava heti omaan kirjoittamiseen.

http://www.sanomalehdet.fi/files/22/lehtikurssi_.pdf

Lapsella on oikeus tietää. Sanomalehti ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Tehtävävihjeitä perusopetukseen ja lukioon.

http://www.sanomalehdet.fi/files/23/lapsella_on_oikeus_tietaa.pdf

LÄHTEET:

Ahola, Antti (2007): Tutkimusmatkoja sanomalehtien sähköisiin arkistoihin. Lehtien arkistot opetuskäytössä. Tehtäviä perusopetuksen yläluokille ja toiselle asteelle. Aineenopettajan harjoittelun pedagoginen työ. Sanomalehtien Liitto, Sanomalehti opetuksessa.

Boije, Pia (käännös *Suvi Tuominen* 2005): Elämänmakua luokkaan. Monipuolisia sanomalehtitehtäviä perusopetukseen. Sanomalehtien Liitto.

Halavaara, Sari; Hulkko, Kustaa; Mäkilä, Leena; Ritvos, Kristiina (2000): Näkökulmia globalisaatioon. Sanomalehdet taloustiedon opetuksessa. Sanomalehtien Liitto, Sanomalehti opetuksessa.

Hellström, Martti & Toivanen, Tapio (2008): Virittäydy sanomalehtitaajuudelle. Sanomalehtien Liitto, Sanomalehti opetuksessa.

Heinonen, Carina; Ilomäki, Liisa; Kokkarinen, Katja ym. (2007): Lehdessä luki, että.... Sanomalehtien Liitto, Sanomalehti opetuksessa.

Huhtamäki, Juhani (2007): Lehden luvut jakoon! Soveltavia sanomalehtitehtäviä matematiikkaan perusopetuksen 6-9 vuosiluokille. Sanomalehtien Liitto, Sanomalehti opetuksessa.

Häkkinen, Kirsi; Mansikkamäki, Leena; Myöhänen, Riitta; Puro, Pirjo-Riitta; Tani, Leena (1994): Ops-setti. Sanomalehti elävöittää ja cheyttää opetussuunnitelmaa. 4. painos. Sanomalehtien Liitto.

Iiskala, Tuike (1999): Tiedätkö, että tiedät? Harjoituksia 3.-6. luokkalaisten metakognitioiden kehittämiseksi sanomalehtiopetuksessa. Sanomalehtien Liitto.

Juttutuulella (2004): 21 sanomalehtitehtävää. Sanomalehtien Liitto, Sanomalehti opetuksessa.

Leppäjärvi, Anne (toim.)(2005): Medialukutaidon ABC. Sanomalehtien Liitto, Sanomalehti opetuksessa.

Liukkonen, Petrus & Hyttinen Tuomas (2006): Sanomalehti opetuksessa. Tehtäviä lukion taloustiedon kurssia varten. Opinnäytetyö. Sanomalehtien Liitto, Sanomalehti opetuksessa.

Pehkonen, Kirsi & Timonen, Seppo (2006): Tullaan juttuun. Sanomalehtitehtäviä alakouluille. Sanomalehtien Liitto.

Raatikainen, Riitta; Gröndahl, Jukka; Uotila, Janne (2006): Totta kai? Sanomalehtien Liitto.

Tani, Leena (2002): Ilmoitus sanomalehdessä. Sanomalehtien liitto. Sanomalehti opetuksessa.

Tiitta, Allan, käsikirj.(1998): Suomalaiset
Sanomalehti opetuksessa.

Topeliuksen silmin. Sanomalehtien Liitto,

Keskisuomalainen: Oppitunti-ideoita. <http://www.ksml.fi/asiakaspalvelu/slop/opetusvinkit/oppitunti-ideoita/50446>